4322

ESPARTACO

Drama en 4 actes y en vers original de

Baldiri Costa Inglés

Preu: UNA peseta.

1903
IMPRENTA DE PEDRO BOFARULL
Palau, 1.—BARCELONA

9

ESPARTACO

Drama en cuatre Actes original

DE

Baldiri Costa Inglés

BARCELONA
Imprenta de P. Bofarull, Palau, 1, y Templarios, 2, y 4.
1908

ES PROPIETAT

Al popular y prestigiós Diputat per Barcelona

D. Alexandre Lerroux

com una petita mostra de la admiració y amistat que li mereix, dedica aquesta obra

L' Autor.

Personatjes

VALERIA, *Muller del díctador de Roma*
CLODIA, *germana d' Espartaco*
SILA, *Dictador de Roma*
ESPARTACO, *Gladiador traci*
CATILINA, *Patrici y senador*
OCNOMAU, *Esclau germánich*
FULVI, *Esclau galo*
GRÁNICH, *Esclau macedónich*
ACCINOR, *Ex-negociant d' esclaus*
NARBONO, *Posader*
BRESOVIR, *Esclau del Samni*
CONVIDAT y CORTESÁ *de Sila, 1.er*
CONVIDAT y CORTESÁ *de Sila, 2.on*

Coro d' esclaus

Soldats romans, prostitutas, patricis, cortesáns, poble y lluytadors

ERA ROMANA

ACTE PRIMER

Taberna de la mes infima classe. En primer terme, á la esquerra del actor hi ha dos taulas vellas y greixosas contenint desordenadament gots jerros, ampollas y cacerolas. Al voltant de ditas taulas s' hi asehúen soldats vells, gladiadors y esclaus. Algún d aquets jugan als daus, y altres boy drets s' hu miran En segónt terme á la dreta, hi ha una altre taula. En primer terme un fum espés y una forta farúm de greixos indicará la entrada de la cuyna de la taberna Tot es de pobrissím aspecte. Una llantia de fang illumina tetricament l' escena. Al alsarse 'l teló els concurrents mostran impaciencia y donan afanyosas miradas á la cuyna. Es de nit.

ESCENA PRIMERA

NARBONO, OCNOMAU, FULVI, GRANIC y ACCINO, *(aquets quatre assentats al voltant de la taula de la dreta.)*

FULV. Esborronat de fret boy n' estich are,
al pensar en sa forsa sobirana.
GRÁN. Cruixit m' vegi jo per sos ferms brassos
y d' Aqueront el pont passat ja hauría,
si ell, sempre magnanim y de bon sangro
el punyal no haguès llensat.
ACNOM. Y el vil monstre
que á Roma tiranisa, el crit del poble
vullgas ó no ha respectat. La gentada
famolenca de sang quasi bé sempre,
ayuy generosa s' ha mostrat. Gracias
als deus podém donar que satisfeta
hagi quedat ab la mort dels Samnitas.
Si Espartaco, l' invicte ab lluyta horrenda
no acaba ab els del Samni y de la Gália,

nosaltres sos company en l' esclavatje
la llibertat no hauríam alcanssada.

FULV. Lo que 'm pesa es no haver pogut seguirlo

ACCIN. Torrentadas d' esclaus, lliberts y poble
cridant se l' han endut ciutat endintre.

NARBON. M' apart que del Circle han d' eixir encare.
(Se senten crits que 's van acostant.)

GRÁN. *(Escoltant)* Remor creixent de mar esbalotada
diu ben clar que tú, tens rahó, Narbono.

OCNOM. Jo amichs méus, he reparat, que l' esposa
del vell dictador, la gentil Valeria,
quant de sas trenas ha tret la diadema
una senya l' hi ha fet...
(Remor y crits defora la taberna.)

NARBON. *(Amatent)* Tanca ta gola
desditxat; que si acás n' heu esment Sila
en la ergástula rodará ta testa
avants de deixondirs' la nova aubada.
(Veus en el carrer de ¡¡Visca Espartaco!! ¡¡Visca!!
Tots s' alsan, mostrant alegría y entusiasme.)

ESCENA II

Dits, y ESPARTACO, *molt preocupat ab deu ó dotce gladiadors que l' acompanyan,* CLODIA y *dugas esclavas mes ab els trajos de prostitutas romanas.*

GRÁN. *(Corrent cap á Espartaco y abrasantlo)* ¡Salut meu Sal-
(vador!

OCNOM. *(Fent lo mateix)* ¡Fill de la Trácia
nostra rassa avuy t' ardidesa aclama.

FULV. *(Tambe correnthi)* !Jupiter t' ha portat!

ACCIN. *(donatli la ma)* Ja t' esperava
afanyós pera poder abrassarte.

NARBON. El sopar á punt está.

FULV. *(Acostantse á la taula de la dreta. Ocnomau, Granich, y Accino, l' imitan Clodia y las altras esclavas s' els miran un xich apartadas. Espartaco hi va després de haberlhi fet Fulvi un signo.)*
Llest Narbono
porta els manjars y vins mellors que tinguias.

CLOD. ¡Admet oh Espartaco un bés de homenatje!
(Li fa un petó y l' hi dona una abrasada que Espartaco retxasa dolcement.) (No 'm coneix dech ser negra
(com la culpa.

ACCIN. Apartat, esclava impura. No taquia
ta baba de serpent rostre tan noble.

NARBON. *(Surtint de la cuyna ab una plata, un gerro y cinch plats. Diu posantho tot damunt la taula de la dreta.)* Bon xoris fresch, del Esquilino, llebra del bosch de Perpenna; ranci Falerno del consulat de Domici Onobarbo.

(Es posan á menjar. Durant tota aquesta escena Narbono anirá recullint gerros, ampollas y entrará y surtirá de la cuyna, servint menjars á altres.)

OCNOM. *(després de curta pausa)* Aixó n' es mesqui pera fer
(obsequi
al home que á la llibertat abona.

ESPART. *(Fa un moviment de sorpresa al sentir la paraula llibertat, y diu surtint de sa abstracció, ab sentiment)* ¿Llibertat heu dit?... No... cerreu la gorja
per naltres es ilusió, sombra vana...
El Circle de Máxim en sas ergástulas
per molt temps la de tindre endogalada.

GRÁN. *(ab vivesa)* Y aixis parlas tu que ab ánima ardida
fins esfonsarne pots, el Capitoli?...

ESPART. No: se ha mustigada aytal esperansa
veyent al populatje vil indigne
arrastrarse als peus de la gent que 'l vecsa.

GRÁN. ¡M' ha sorprés á fé!

OCNOM. Si apart que 'l prefecte
del Pretori ab sos butxins por l' impossia...

CLOD. Calleu que tal volta á son cor amarga
greu dolor! Qui sap si sa mare es morta...
(oh mare, se m' esquinsan las entranyas.)

ESPART. *(donant una mirada penetrant y intensa á Clodia y ofegant un suspir)* ¡Pietat tingueu de mi companys de
(causa!
Duptar de mi esclaus, es enmatzinarme:
ni el lleó númida que irat bramula
es mes brau que 'l cor que 'n aqui s' enlayra
(Dit ab energía y dignitat y posantse la ma al pit)

CLOD. Jo veig en tu el capdill de la venjansa.
ACCIN. *(girantse cap á Clodia)* May venjador, que agrahit deu
(restarne.
al poble que l'hi ha tret l' encadenatje
ESPART. *(irritat)* Per ventura la Roma corrompuda
em tornará may lo que va robarme?...
GRÁN. Accino ets romá y aixó sols ja basta
pera posar destorbs á nostre causa.
ACCIN. Qui jo, que perseguit m'he vist per Sila,
del fisch els bens y asagetat el pare?...
(Paren de menjar)
ESPART. En la guerra social vareu allistarse...
Mes á mi van cassarme com á fera.
Vivía en lo mes fons d' una encontrada
felís, ab ma mare y una germana
y pasturant cabrits ens sustentavam.
(En sent aquí els ulls li llampagueijant y es va possant nerviós per graus.)
Els romans sos peus de ferro monstruosos,
com de ciclopes, en lo cim posaren
de las verges montanyas de la Trácia.
Furientas sas llegións com llamps de Júpiter
res van deixar en nostras devalladas
mes que devastació, sang, dols y runas...
La dona que 'm portá al mon ultrajada
per Tito Servilio consul infame,
fou despenyada en el fons d' un abisme
sense serli permés besar el rostre
de ma ignoscenta y virginal germana,
que no he vist mes, desde aquell damnat día
que dels amos he sufert fuetadas,
mes horrible que l' ánima envilida
de qui cenyeix l' argolla al home lliure.
ACCIN. Odi de vibra escampa ta miradà
y 'm fas por!... Per Apolo á mi no 'm culpas
CLOD. *(Espurnejantli els ulls)* Espartaco; el ressó dels fils del
no es mes dols y armoniós que tas paraulas. (arpa
(Mos ulls s' enterboleixan... tot rodola...)
FULV. *(Entusiasmat)* ¡Oh sols el recort d' infamias ja arrenca
espurnas de son pit!... Vulcano encesas
ja te las fornals. Aviat vindrá l' horà
d' arborarne brunzent el mall enlayre.

OCNOM. (Pst... disimula Fulvi, que ta joya
pot descubrír nostres plans. De la Lliga
dels esclaus no es tota la gent que 'ns volta.)

GRÁN. Fem jurament els oprimits d' alsarnos
del jás de embrutiment y vilipendi?...
(*Tots els esclaus donan senyals d' assentimení*)

ESPART. (*Aixugantse la suhor*) Las onadas de sang que 'm em-
(boyrinan
la testa 's van desvaneixént; respiro
vostres mots com brisa de matinada (*Pausa*)
Are ¡oh vritat! despullada 't contemplo
devant meu, ab tot el brill de ta nuesa
regenerantme l' ánima enfosquida.
Fas reviure la virginal conciencia
y em dons forsa pera encendre la guerra.
¿Qui distincio col-loca entre un y altre home?
¿No hem nascut tots ab la mateixa forma?
¿No estém dotats boy de membres exactes?
¿No posehim las necesitats propias,
els mateixos gustos? El raciocini,
no tením tots identich? La familia
humana no respira 'l mateix ayre?
¿No ens enbolcalla la mateixa atmósfera
igualment? ¿No son á tots per ventura
comúns el elements de goig y vida?
¿El mateix pa als mortals no ens alimenta?
¿Las fonts mateixas la set no ens apagan
Sagell diferent ha posat natura
entre els misers habitants de la terra?
¿Ab els tebis raigs del sol il-lumina
á uns y condemna als altres á tenebras?
Pera aquest cau la rosada gemada
y pera aquells com gotas de matzinas?
¿No naix el fill del rey del mateix modo
que 'l del esclau mes rebutxat y pobre?
¿Viuhen eternament els oligarcas,
ó bé moren de diferent manera
que nosaltres els lluytadors del Circle?
Y els richs tenen las cendras y osamentas
gayre diferentas que las dels pobres?
Qui ha dit «aixó es teu» «aixó es meu» per volta
primera, robant drets dels germanastres?

Fou de segur un ferm y monstruós home
qui valgut de sa forsa gegantina
senyalá el coll ab mans de cer forjadas
del feble, y la esclavitsá. Si la forsa
serví donchs pera deixar consumada
la gran primera usurpació, injusticia
y esclavitut ¿per qué no debém valdrens
naltres d' ella, pera ab dalit de tigres
trosejarne las horrendas cadenas
que á la digna llibertat desde segles
assota dels tiráns tenen subjecta?
(*Tots s' alsan cridant* ¡¡Sí sí!! *ab grant entusiasme*)

ILV. Constituhida dels esclaus la Lliga
restas nombrat capdill.

PART. Solzament Fulvi
á tots, deu dirigirnos la constancia.

NOM. Sía donchs el sagell de nostra empresa.

RÁN. (*Fent ademán de marxar y desde la porta del fondo*)
Germáns, qui vulguia vessar fins la gota
darrera de sang, pera deixar lliures
als fills, incontinent ab mi que vinguia

OD. ¡Oh! ningú d' ella ha de tindre copdicia.

PART. Ahont vas Gránich

RÁN. A cercar per tot Roma
als esclaus, y son esperit enlayrarlos.
dihent, que 'l jorn de redempció s' acosta.

NOM. També vinch jo; y qui com llamp no seguesca
ruí traidor será. (*Tots segueixen decidits, menys tres soldats y un llibert que estant borratxos han quedat adormits en la taula en que jugavan als daus*)

CIN. (*Surtínt*) De mort, fiblada,
mon punyal á Sila donará. Al veure
valtres el cer assesí enlayre, ab teyas,
n' escamparéu per els carrers l' incendi:
El Capitoli á la vostra embranzida
que s' enfonzia tot...

LV. ¡May semblants vilesas!
La bandera del esclau ha de ser noble.
(*S' en van precipitadament.*)

ESCENA III

NARBONO, ESPARTACO y CATILINA *que entra per 'l fondo.*

ESPART. A quin déu, debém Catilina ilustre
l' honor de veuret en esta taberna?
(*Alsantse y saludanllo ab molt respecte*)
CATIL. A cercarte he ving
ESPART. (*Ab estranyesa*) A mi?
CATIL. Si; sempre
tindré presents els arranchs de brahura
de qui en el Circle de Máxim als galos
ha vensut, fentme guanyar tres apostas.
ESPART. ¡No 'm recordias emocións d' esta tar
GATIL. La llibertat t' ha sigut concedida,
de que per cert n' ets mes que sobrat digne.
Ab ton valor m' has donat mil sextercis
que vareig apostar contra el patrici
Corneli Marcial. Pera ferte entrega
d'una part de mos guanys, que 't perteneixen
t' he cercat. Per qué si bé jo arriscava
or y sextercis, tu has tingut en cambi
la vida en perill durant mes d' una hora.
ESPART. Ja agrahit en resto, y mercés et dono
bon Catilina per ta noble ofrena.
Ensenyaré la gimnasia, la esgrima
y la lluyta, y ja trovaré per are
en la escola d' esclaus del que ahir era
mon amo, una manera decorosa
de viure del travall que dignifica.
CATIL. (*Recelós*) Estem sols?... Puch parlar sens cap repa
NARBON. Catilina, del Senat l' estel mes magne,
que baixas á est antre de la miseria,
parla sens recel. A eixos el Falermo
els té pedrificats. (*senyala als que dormen*)
CATIL. ¡Cecup serveixnos!
NARBON. Duas tassas?...

(*Ab ironía*) ¡Que dels déus sía balsam!

(*Narbono porta duas tassas de vi y las posa damunt la taula, y s' en va per la porta de la cuyna Espartaco 's mulla els llavis. Catilina beu* y *després de petita pausa diu*)

¡Oh! jo també estich oprimit per l' odi
dels oligárquichs; també á mi m' aplana
aquesta societat romana, tonta,
sensual y corrompuda; també 'm tornan
á mi gladiador vil entre 'ls patricis;
també vull llibertat... y res ignoro...

(*Espartaco s' estremeix y dona una viva mirada d' inquietut per la escena*)

Tot hu sé; tot, y estich y estaré ab valtres.
(*Petita pausa*) Tu tens grandesa de cor; y mes sútil
y mes grant tens l' enginy encare,
pro estás forsa impregnat de las injustas
é irracionals preocupacións romanas.
Tinch fé que sols arbolarne desitjas
nostres cers, pera deixar destrossada
la actual forma de gobern oligárqui.
Mes no pera reformar las lleys bárbras
ab que la societat romana dicta
sa voluntat suprema y soberana
arreu, per tots els indrets de la terra.
Donchs contra qui hem d' alsarnos per de prompte
sino contra 'ls oligarcas?... Nos es are
també l' objectiu del alsament vostre?
D' ensá que la república es domini
de uns quants, solsament d' ells son tributaris
els imperis, regnes, nacións y pobles.
Tots els demés, valerosos patricis,
esclaus, lliberts, y tribuns de sabiesa,
som l' escuma de Roma; faltats d' honra
envilits, adjectes y de res dignes.
De modo que convé cercar l' ajuda
de quants tinguian un dret pera fer váldrer,
un desitj que conseguir; una injuria
que venjar; ha de ésser la nostra guerra
la del que res te, contra el que l'hi sobra
molt, la de qui es esclau contra qui es amo.
Del quí sa llibertat, valent, defensa,
contra el opresor que cobart l'hi roba.

ESPART. Et vaig á obrir mon pit; atent escóltam. (*Pausa*)
Pera valtres y pera els oligarcas
d' are, serán sempre bárbres els pobles
estesos al altre banda dels Alpes
y mes enllá del mar; el voldreu ficsos
baix el jou del ceptre romá; las casas
tindreu d' esclaus talment atapahidas,
y disposereu com sempre dels Circles
pera paladejar bestials y cinichs
de las sanguinosas lluytas dels pobres
que subjectes n' están al esclavatje.
Solsament aixó, de fer, sou capasos,
y no altre cosa, per que la fal-lera,
la única aspiració vostra, es, posarvos
en el lloch dels que avuy tenen la forsa.
(*Catilina fá un ademán de parlar*)
Nostra rassa 's desperta y mira l' obra
redemptora ab seny enlayrat y noble.
Despreciats, tinguts per gentussa baixa,
privats de llibertat, de llar y patria,
forsats á degollarnos com á bestias,
pera major plaher de la noblesa.
y del poble enfonsat en la miseria,
cerquem la llibertat ab tota l' ánima
si: la llibertat acabada y plena,
volem conquerir dignitat y casa
rebelarnos no, contra els tirans de' are
solsament, sino contra els del pervindre,
es diguian aquets, Sila ó Catilina,
Cétego ó Lépido, Léntulo ó Crasso.

CATÍL. (*Nerviós*) La rabia 't te cegat y no 't deix veure
el bon fi que 'm porta... Mes jur per Júpiter
que devant las fermas llegións romanas,
cauréu desfets y trossejats com plantas
febles, al fort impuls de la ventada.
(*S' alsa, tira una moneda damun la taula y va per el fondo.*)

ESCENA IV

ESPARTACO, (*meditant, petita pausa*)

¡Eix magnat te rahó!... Vensuts hem d' esser.
Pro amarada la terra ab sang bullenta

reviurá els rebrots de nostra empresa,
que renovellantse á través dels segles
ab sava eterna y esclats de vida forta
á la llibertat fará inmortal...

(*Pausa, s' alsa de repent, es paseija agitat per la escena y com volguent allunyar una idea que 'l martiritza diu.* Sento
fredor... tal vegada cobart 'm torno?...
Si... si... ja se que 's por!... La mor m' espanta
y el viure encare mes... ¡Oh! tu... Valeria
'm tornas cobart... y valent... á l' hora!...
Aquell somris... aquell mirar que 'm crema
l' ánima!... He vist cercant la mort batentme
com tos blaus ulls brillavan espurnosos.
¡Com ton coll esbelt d' esblanquehit cigne
s' inflava com si sospirs d' anyoranssa
pujesian á flor de boca... Aquell ayre
escayent, impregnat de melangia
y dolcesa, m' ha fet aymar la vida.

(*Somriu. En aqueix moment apareix Clodia en la porta del fondo. Espartaco que hi está d' esquena no la veu. Després d' una pausa y fent una transició diu*)

Més no, aixó es fal-lera ja 'l seny dech perdre
que no pot ser d' un miserable trací
llibert, la que ocupa de Roma el soli.

ESCENA V y ULTINA

ESPARTACO y CLODIA

(*ab sentiment y ab tó de reprensió*)

OD. T' has oblidát de Clodia, que robaren,
llegionaris, dels brassos de ta mare?...

PART. Que?...

(*Ab ronch de tigre, girantse ab la rapidés del llamp al sentir aquella veu, y mirant ab emoció indescriptible á Clodia, que se l' hi acosta poch á poch*)

Tú?... Pro es posible?... Tú... ¡Clodia! ¡Clodia!
¡germana del meu cor! ¡germana meva!...

(*Passat el primer arrebat en llágrimas y petóns, se*

separa de prompte dels brassos de Clodia, agafa per las munyecas y tirantla enrera, contempla de cap á peus; sa cara 's cubreix grogor mortal y l'hi diu ab veu tremolosa)

Pro ets?... ¡Ah! (*Retxassantla ab despreci y repugnanc*
Has arribat á ésser una dona
indigna... una prostitu...

CLOD. (*Amatent*) ¡Soch esclava!

(*Ab crit esglayador. En aquest moment entr* GRÁNICH, FULVI y OCNOMAU, *seguts bastants esclaus y Narbono surt de la cuy Els borratxos 's despertan*)

¡Si germá! soch esclava de un infame...
M' han assotat... m' han clavat ruhents ferros
y... escoltom... Espartaco... escoltam...

ESPART. (*Conmogut*) ¡Pobre
desditxada germana, acostat... vina...
á damunt mon cor!...

(*Atrau á Clodia la besa y la estreny contra 'l pit. Després de una pausa alsa al sostre ulls plens de llágrimas y centellejants de ra enlayra 'l puny dret com amenasant á alg esclama ab un potent crit plé de passió*)

Y Júpiter llensa
llamps?... Júpiter es un deu?... No... no... Júpiter
es un malvat!... Júpiter no te entranyas!

(*Clodia plora en 'ls brassos d' Espartaco am gament. Després de una curta pausa y ab que no sembla humana aqueix diu*)

¡Oh! malehida sia la memoria
sempre verinosa, del primer home
que habitá á la terra y que fou la causa
de duas generacións tant diversas...
¡La dels sérs esclaus, y la dels sérs lliures!...

(*Gránich, Ocnomau, Fulvi y els esclaus que are haurán estat donant mostras d' impacien y desesperació corren cap á Espartaco, el tan y l' abrassan.*)

Fi del primer Acte

Acte Segón

Sala de recepcións del Palau de Sila, de riquesa estremada. Al fondo porta gran que dona á un patí d'altas voltas, rodejat de columnas, quals capitells, representan caps de cónsuls y personatjes célebrés de la época, per la dreta figura aconduhir al exterior, y per la esquerra á la escola dels gladiadors de Sila. Duas áligas imperials, de pedra, rematan la portalada. Al costat de la porta del fondo, á la esquerra, hi ha una taula ab tapet de seda vermella, ab borlas d'or, tenint á darrera y dominant la escena, un silló de gran gust artístich ab els atributs imperials, damunt d' un sócol ab quatre grahóns, de marbre. Dita taula contindrá tres gerros de cristall de roca, plens de licors y duas copas ab flors de relleu de vius colórs. Una catifa de tela de la Persia de tons grochs cubrirá el paviment. Una llantia d'or, figurant tres genis entrellasats, que cada un sosté ab la má dreta una serp trayent llum per la boca, despedeix reflecsos enlluhernadors. A la esquerra, del actor en primer terme, hi ha un sofá cubert d' una tela blanca y blava, un armari y algúns tamburets; en segón terme entrada als dormitoris de Sila. A la dreta, primer terme, porta que conduheix á las habitacións reservadas de Valeria y sas donzellas: segón terme porta de entrada al corredor que conduheix al saló de festins ó banquets. Totas las portas estarán cobertas per uns cortinatjes verts, ab franjas y borlas d'or. Es de nit.

ESCENA PRIMERA

ESPARTACO y CLODIA

(En el interior del palau, cap á la sala de banquets se senten mitj apagats, els acorts armoniosos d' un arpa y de una lira, barrejat ab rialladas y cants, ofegats de tant en tant, per soroll de plats y vaixella.

ESPART. Vint mil sextercis ha pagat Valeria
per traurèt de las unglas d' aquell monstre.

CLOD. (*Tenint la ma en el muscle d' Espartaco*)
¡Oh! he passat de mort á vida! Donzella
directora soch del tocador! ... ¡M' ayma
tant, que ma pasada vida d' oprobi
m'apar somni!

ESPART. Al menys restarás segura
y á cubert d' apetits de vil gentussa.

CLOD. (*Acariciantlo*) Si: y també podrém véurens y esti-
(marnos
per qué no soch pas jó qui t' ha fet vindre
á esta sala, sino ella, ma senyora,
que, d'ensá que 't doná el cárrech de mestre
de la escola de gladiadors, que Sila,
en aquest palau, de poch té esta-blerta,
solzament s' alegra quant ab tu parla.

ESPART. Oh, Valeria, veritat que 's molt bona?

CLOD. Si: es tant sensible y boña com hermosa.

ESPART. Allavors sa bondat no tindrá limits.

CLOD. M' apar que sents per ella molt afecte?

ESPART. (*Ab entusiásme*) Jo?... si... inmensa estimació, gran,
(*Cambiánt repentinament de tó.*) (eterna,
Tot li dech; fins el tindre allá, á l' escola
dels esclaus, com á preceptors d' esgrima
á Ocnomau, Bresovir, Gránich y Fulvi,
mos companyóns d' infortuni.

CLOD. (*Escoltant*) Petjadas
sento. Poch tardará en ser á esta cambra.
(*S' enva per la primera porta de la dreta.*)

ESCENA II

ESPARTACO y VALERIA (*Venint per la porta de sas habitacións reservadas.*)

VALER. (*Donant algúns pasos cap á Espartaco*)
¡Oh, Espartaco de mon cor! ¡Espartaco
adorat! Es vritat que m' estimas
com sempre? 'M vols encare mes que á totas
las cosas, que ab grisench mantell de glassa
cubreix com mare la estelada volta?
Soch, per tú, com dius, la ilusió, la vida,
la ditxa, la téva deitat prehuada?...

ESPART. (*Agafantla per las mans*) Y per qué fasme, ma ayma-
(da Valeria
aytals preguntas? T' he ofés per ventura
en res? T' he dat motiu pera no créurer
en la devoció folla y fins sacrilega,
en la veneració mes pura y tendra,
que t' he tingut, y que haig de tindret sempre
durant la vida, á tu que 'm representas
á ma pobre mare que ja 's difunta,
á ma muller infelis també morta
en l' esclavatje, baix el fiblant vimat
del amo sense cor? Per qué ton rostre
diví, tos ulls que encisan, ton sompriure
de deuesa, hu es tot pera mi, es ma vida,
si: en tu he reunit mas afeccións enteras,
á tu he consagrat en mon pit un culte.

VALER. (*Ab esclat d' alegría*) ¡Ah! aixis es com tota ma vida
(había
volgut encare que 'n vá fins are, ésser
aymada; aixi m' estímas tú, Espartaco,
¿y així, vritat, m' estimarás sempre?

ESPART. (*Ab veu tremolosa agenollantse á sos peus, y omplintli las mans de petóns.*)
¡Oh, si: sempre haig d' adorarte m' aymía,
si... sempre... á pesar de que...

VALER. (*Acariciantlo*) Pro que 't passa
Que 's aixó?... Perque ploras. Espartaco?
T' has cregut tal volta que Sila entela
el cel de nostre amor incomparable?
No 't don neguit que 'l plaher y la orgia
ab passos de gegant cap á la fossa
l' acostan ¿no sents eixas rialladas
qne alternan ab cants repugnants y cinichs?
(*Segueixen sentintse els remors del banquet. Espartaco escolta y fa un signo afirmatiu*)
Donchs surten de la cambra de las festas,
omplenada de cortessáns indignes,
que, escitats per las bacants, vins y viandas,
restan tots encanallats y borratxos.
Jo també en ma alta dignitat d' esposa
me veig ofesa. La impura Armestina
á Sila ab caricias de serp enerva...

Mira; per eix corredor atravessa
y contempla ocult del banquet la sala,
y dirasme després, si també n'has vista
á Lícinia, la lliberta africana.
(*Espartaco se 'n va per la porta que Valeria indica*)

ESCENA III

VALERIA

VALER. (*Per Sila*) ¡Oh, encadenada ab aquest home infame
pel destí! Irats vulguian els déus que prompte
moria! ¡Que 'm fa 'n á mi el soli de Roma,
el poder, els tresors y las riquesas?...
Son mellors els zarfis, las esmeragdas
y els brillants que Espartaco en son cor tanca.
(*S' en va per la porta de sas habitacións.*)

ESCENA IV

BRESOVIR *per la porta del fondo y per la part del departament de gladíadors. A poch* CLODIA

BRESOV. ¡A qui cercava no veig... ¡Oh si era ella!...
(*Entra Clodia y queda sorpresa*)
CLOD. Bresovir, molt m' estranya ta presencia
en aqui. N' ha estat ferit Espartaco?...
BRESOV. Els déus no vulguian que may succehesca
aytal cosa. Hem tingut, estant ell fora,
ordre de Sila pera ejercitarnos
aquesta nit, y pensant que 'n aqui era
he vingut pera darli avis.
CLOD. L' estimo
tant, que sempre estich tement per sa vida.
BRESOV. No temias, bella nina, que Espartaco
mentres empunyia sencera una espasa,
cap cer hi podrá haver que son pit passia.
(*Bresovir dona una mirada plena de passió á Clodia. Aquesta abaixa els ulls*)
CLOD. (*Alsant els ulls de terra y clavantlos resoltament á Bresvir*) Ja tart es, y en la escola pot ser faltias.

BRESOV. (*Tristement impresionat*) Clodia!... Tant molesta t' es
(ma presencia:

CLOD. (*Ab irreflexiva precipitació*)
No Bresovir, no!... Es sols perque acostumas
ésser tan puntual quant de cumplir tractas
tos debers.

BRESOV. ¡Res haig de fer sense el mestre!

CLOD. (*Fent ademán de marxar per la primera porta dreta.*)
¡Salut tinguias Bresovir!

BRESOV. ¡Oh, no escoltam
Clodia per pietat: un instant espera:
escolta avants lo que fa tants jorns guardo
secret; lo que vull avuy confesarte,
lo que 's forsa de tot punt que are 't diguia...
No 't moguias d' aqui, si vols que jo visquía.

CLOD. (*Desde la porta*) Pro que vols dirme?... Que 's aquest
(misteri?.

BRESOV. (*Tartamudejant y vacilant*)
Donchs escoltám. . y perdónam... volía...
dirte... dech dirte... mes es necesari
que no t' ofenguías per mas mots... Culpable
jo no soch de res... Després... fa ja... días...
cosa... de un mes... Y perqué dech amagarho?
No sé á quin fi dech esforsarme en tindre
pera tu secret un ardent afecte,
que no he pogut dominar de cap modo,
que está de manifest als ulls de tota
la gent, que be es desprént de mas paraulas;
de cada una de mas tristas miradas,
y de cada un de mos sospirs. Fins are
ha impedít que del cor t' obris las portas
de bat á bat, el viu temor de oféndret,
la por de tos desprecis, la sospita
de serte odiós, pero are no puch pas véncer
ni resistirne sisquera, l' influcso
que tas miradas y ta veu divina
ejerceixen damunt méu; vull sustráurem
á la forsa imperiosa é irresistible
que cap á tu m' arrastra y no puch ferho.
¡Oh, ni sé! sento clar que ab aytals lluytas,
contorcións de condempnat y frisansa,
jo no podría ni voldría viure.

T' aymo hermosisíma Clodia; si... t' aymo
Clodia senzilla, pura y bondadosa,
et vull tant com vull per nostra nissaga
la llibertat, tant com vull á Espartaco,
mes encar del que vull á ma ecsistencia.
Si estimant'he t'he ofés; si 't desagrado
¡perdónam! un poder ocult, ab unglas
de monstre, superior á má ferrada
y erta voluntat ha conquerit ma ánima,
y escapar no he pogut á son domini...
(*Clodia s' aixuga las llágrimas ab el mocador*)

CLOD. (*Ab veu débil*) ¡Oh, Bresovir, y quant mellor hauría
sigut que no hagueses en la vida,
may pensat en mi; mellor que aixó encare,
que eix amor, no me hagueses fet conéixer.

BRESOV. Per qué 'm miras ab tanta indiferencia?
Tant odiós 't soch?

CLOD. No, Bresovir noble:
no me ets indiferent ni odiós; la dona
mes enlayrada, qualsevol donzella
hermosa, fins orgull podría tindre
de ton amor. Pró creume, es necesari
que eix amor el tanquias en lo mes fondo
de t' ánima... ab valor... y pera sempre.

BRESOV. (*Abalansantse á Clodia y suplícant ab las mans juntadas*) Pró ¿per qué?...

CLOD. Per que no pots consagrarme
ta passió; per que es del tot imposible
l' amor entre naltres.

BRESOV. (*Donant dos passos cap á elia y fent ademán de agafarlhi las mans*) ¡Oh jo deliro?...
Que?... Com?... Qu' estás dihent? ¡Oh! qu' has dit (Clodia?
¡Imposible!.... ¡Y per qué!.. (*Ab angunia*)

CLOD. Imposible! si!... he dit que 's impossible.
Y en nom de lo mes sagrat, et suplico
no tornias á entrar en aquestas cambras.
(*Desapareix per la porta primera*)

ESCENA V

BRESOVIR

BRESOV. ¡Oh, que llamps recargolats 'm partescan
y 'm tornian cendras avans de restarne
foll!... (*Ab las mans al cap y tambalejant se 'n va perla porta del fondo cap al departament d' esclaus*)

ESCENA VI

ESPARTACO *pensatiu.*
(*Segueixen las rialladas, músicas y soroll de vaixella*)

ESPART. Aqueixas diferencias tant iniqüas
no poden pas haver ecsistit sempre!
Aparesqueren el jorn que la terra
no feu fruits pera tota la gentada
que l' habitava; el jorn en que fet l' home
agricultó, deixá cávechs, aradas
y el terrer que li donava la vida
y el sustent: el jorn en que la justicia
abandoná els camps que tan alegrava,
y prengué per refugi últim l' Olimpe.
Allavors comensaren els desitjos
desenfrenats, els apetits de fera,
el llibertinatje, els vicis, el lucso
las guerras y las infames matansas.
(*Pausa. Trancició*)
En la taula dels festíns, estremitse,
cargolats pitjor que serps verinosas,
y 'm bassals de vins fumejants, estesos,
es com els patricis donan ecsemples
de moral? Obrant d' aquesta manera,
ens voleu provar que no podém ésser
dignes dels drets que 'ns negéu ab tan [illegible]ísme?
Eixas son vostras virtuts? ¡Oh sens [illegible]dupte
voléu que darrera vostras petjadas

esclatian las maeldiccións, els odis
y las venjanssas de totas las rassas!...
Hus pareix poch la trista nomenada
que de opresors hus dona ja l' imperi,
y que arreu, per desditxa hus acompanya;
la opinió generalment molt estesa
que hus té per gent del poder famolenca;
tot això hus pareix poch per dany vostre;
y per compte de desmentir ab obras
de virtut, de severitat ben dreta,
y ab ecsemplar conducta, las calumnias,
de que, segóns valtrés dihéu, sou victimas,
voleu per el contrari refermarlas
y provarlas ab torpesas, oprobis,
desenfrents, excesos y actes d' infamía...

(En aqueix moment se sent remor de moltas petjadas que 's van acostant, el toch molt clar d' una lira y fortas rialladas. Espartaco se 'n va precipitadament per la porta del fondo, cap á la escola d' esclaus.)

ESCENA VII

SILA, CATILINA, ACCINO, *acompanyats d' una lliberta que toca una lira y de bastants nobles y senadors. Sila, Catilina y algúns altres fan tentinas. Boy tots están borratxos.*

(Sila s' aseu en el silló de darrera la taula)

SIL. Esplica, esplica, tú tribún de Cumas,
lo que digué Soponto.

ACCIN. *(Ab embrás)* Sas parauias
jo no he sentit..,

IL. Per fortuna molt finas
tinch las orellas, ¿em comprents Accino?
Be jo entendre-he pogut lo que contavas
tú á Luperch

CCIN. *(No sabent que dir)* Sens embarch, dictador magne
y felís, creume...

IL. Has dit estas paraulas:
«per que obligat el senador Soporto
á satisfer un deute que ab l' erari

te contret, per una multa á que Sila
el condempná, eil se negá ab energía
dihent», y m' has vist com t' escoltava,
per lo que, incontinent, has sagellada
ta gorja Donchs are bé: jo 't convido
á que ecsacte y clarament prest 'm diguias
un per un els mots que poch fá, Soponto
ha pronunciat.

ACCIN. Pro concedeixme Sila
tu que 'ts el mes grant dels capdills de Roma..

SIL. (*Ab veu ronca y amenassadora y donant un cop de puny damunt la taula*)
No necesito pera res elogis
que de fu vinguian. ¡Adulador cínich!
Mos elogis están escrits per actes
alts de grandesa en els consulars márbres,
y no necesito que 'm els recordias
ab tos xiscles de corp. ¡Vull de Soponto
els mots sebre, y que tu vas are á dirme,
¡ó per las arpas del Sagrat Apolo!
ma protector, á fe del gran Corneli
Sila, 't júr que no eixiras d' esta cambra
sino pera servir ab ta ossamentá
de fems á las lletugas que allá á l' horta
creixen. (*Tots donan mostras d' espant y 's miran uns á altres.*)

ACCIN. (*Tartamudejant de terror*) Donch Soponto digué: Per (are
no pago: dintre de poch morirá Sila
y alashoras seré absolt...

SIL. (*Estremintse*) ¡Ah! l' infame
espera ab impaciencia que jo moria.

CATIL. (Jo no 't vull mal, pro vull cumplir mos somnis)

SIL. (*Dirigintse als nobles*) Vaja, que feu 'n aqui boy muts (y palits
com á cadávres? ¡Per els déus Olimpichs!
Heu cregut tal volta, ovellas porugas,
que ja estéu celebrant aquesta vetlla
de Sila el pompós banquet funerari?

ACCIN. (Ab tu acabará el veri ó be l' astucia....
Et robaré l' honra y després la vida)...

CATIL. Els déus ens lliuirian de creure may cosa
semblant.

CON. 1.er Llarga vida el poderós Sila...
(*Boy tots cridan* ¡¡Si!! ¡¡si!! *La lliberta li fa caricias*)
CON. 2.on ¡Brindém tots á la salút y á la gloria
del felís Corneli Sila.
(*Tots alsan las copas plenas de licor y renaix la alegría.*)
SIL. (*Sustrayentse á las caricias de la Lliberta*)
Escolteume.
Aquesta nit estích de humor y joya
y vull gosar d' un hermós espectacle,
que 'ns els convits no heu pas presenciat gayre.
¡Amichs, fermas columnas de mon soli!
Voleu, veure, 'n aquí, en aquesta sala
mateixa, de gladiadors una lluyta?
TOTS (*Cridant*) ¡Si! ¡si! ¡gladiadors! ¡gladiadors! ¡que visca
Sila! ¡si!... ¡que visca Sila l' espléndit!...
SIL. (*Signant al primer convidat que ha parlat*)
Tu! á l' escola dels gladiadors arribat,
y fesne vindre deu; la meytat tracís
y macedónichs y 'ls restants samnitas.
(*S' en hi va.*)
CATIL. (*Ab ironía*) ¡Oh: allá ahont ets tú, 's coneix l' esplendidesa
boy sempre! Ton valor, ta inteligencia
y ta noblesa may fallan! Sens dupte
per aixó t' ha acompanya la victoria.
SIL. Mes que mon valor y ma inteligencia,
Catilina, 'm somrigué la fortuna.
Perque tot sovint he confiat en ella.
Creume: mas mes falagueras empresas
han sigut aquellas, en que sens esma,
sens reflecsió m' he llensat com sageta.

ESCENA VII

Dits, BRESOVIR *y el cortesá que entran acampanyats de nou gladiadors, cinch vestits d' un color y els restants d' un altre, pro tots ab casco, espasa y escut. A poch* ESPARTACO

SIL. (*Pregunta al cortesá*) Y Espartaco?
CORTES. No está encare de volta

á la escola; han dit que era ab sa germana
á parlar. Ja he manat que prompte 'l cerquian
(En aquest moment entra Espartaco.)

SIL. Vull jutjar de ton valor Espartaco
en l' ensenyansa de l' esgrima y lluyta
Are veurém lo que han aprés y saben
tos deixeples.

ESPART. No fá mes que dos mesos
que manejan els ferros, y es molt fácil
que trovias migrat 'l profit que poden
haver tret de mas llisóns.

SIL. Be prou prompte
hu veurém. No introduhesch cap raresa,
al oferirvos ab gust esta lluyta
de forsuts gladiadors, després del ápat.

ESPART. *(Va colocant los gladiadors uns davant dels altres.)*
¡Mans en els cers, tracis y macedónichs!
(Trehuent las espasas)
¡Samnitas, las espasas á la desta!
(Tambe empunyan las espasas)
(Per que has vingut?) *(Apart á Bresovir)*

BRESOV. (Per que ja fa molts días
que 'ns estém jugant al daus, el dret d' ésser
els mes darrers, en fer á la mort rostre;
y jo he sigut un dels que varen pérdrer;
dónchs, la sor vol que dels primers jo 'n sía
dels gladiadors siláns que han de combatre.)

ESPART. Permet, noble Sila, que de la escola
á un altre bon gladiador fagian vindre
pera en lloch de Bresovir posarlo...

SIL. Escolta; y, perque no pot aquest bátrers?...

ESPART. Per que es el mes valent y el de mes forsa
y la part samnita, que ell acapdilla,
fora de eix modo massa ventatjosa
á la contraria.

SIL. Cap mes causa alegas?...
Pera aixó sols, vols retardar la festa?
Ja s' ens menja l' impaciencia. Vull véurer
eix com lluyta; mellor pera el samnitas.
(Dona la senyal de combátrer y comensa la lluyta. Pausa. Dura un moment el combat y cauhen dos tracis morts.)

GATIL. ¡Malhaventurat es el partit traci!
(Cau un samnita)
SIL. ¡Un samnita ja ha caygut!... Aquell gira
l' espasa com un llamp. (*Signa á un traci*)
ACCIN. Tres son els tracis.
Mes si els cops ben avinguts en combinan
tinch fé que 'ls esperonarán de sobras.
(*Pausa. Cahuent dos tracis mes*)
CATIL. El valent solzament resta!
SIL. Pro mira
dólls de sang ja son cos estenuat, llensa.
(Petita pausa, Bresovir mata al traci d' un cop de espasa. Grants picaments de mans entre 'ls magnats.)
Espartaco, tu que 'ts valent, embrassa
l' escut d' un dels que á terra estessos restan
y empunya l' espasa d' aqueli samnita.
Dónans de ton valor un alta prova,
lluytant sol, contra els quatre fills del Samni
que s' han salvat.
(Remor d' alegria entre 'ls nobles. Espartacc queda aturdit com si l' haguesen picat el cap ab un martell, es creu haver entés malament y clava els ulls sense espressió y esbarriats á Sila, ab els llavis mitj oberts pera parlar sens poderho fer.)
BRESOV. *(Veyent sa turbació, apart)* (¡Valor!...)
ESPART. (*Se serena al sentir el mot de ßresovir, mira al seu entorn duas voltas, torna á ficsar la mirada 'n Sila, y després de curta pausa diu*)
Pró molt il-lustre
y felis dictador: permet que 't diguia
que no soch gladiador ja, sino lliure,
tenint solzament en ta escola, el cárrech
d' ensenyarne á tos gladiadors, la esgrima.
SIL. ¡Ja! ¡ja! ¡ja!... Y tu 'n ets l' insigne Espartaco?
¡Tens á la mort por!... Sempre despreciable
dels gladiadors, l' indigna y vil nissaga!...
Mes, per la estaca del vencedor Hércules
avuy d' aquí no surts sense combátrer.
(*Dona un cop de puny damunt la taula.*)
Qui t' ha donat la llibertat y vida

bárbre gandul? No fou Sila? Donchs Sila
es qui t' ordena lluytar... y has de ferho...
si: lluytarás... per els déus del Olimpe...
(Espartaco fa cruixir las dents de rabia. Despré: d' un petit moviment d' indecicio, llensa u ronch que pareix de tigre, cull un escut, y em punya una espasa y ab un potent crit diu)

ESPART. ¡Oh! no soch un vil, ní un indigne bárbre
y lluytaré per satisfer tos, gustos
tant sanguinosos Sila; mes et juro
per tos súprems déus que si per desgracia
fereixo á Bresovir... *(En est moment s' alsan els corti natjes de la porta dels departaments de Valeria ; apareix esta vestida ab lucso extraordinari y llen sa ab suprema angunia un crit de)* ¡Ah!

ESCENA IX y ULTIMA

DITS y VALERIA. *en el march de la porta. Tots la saluda respectuosament. Sorpresa general*

VALER. *(A Espartaco)* ¡Festa enrera!...
SIL. *(Volguense alsar y no poguent)*
¡Valeria!... ¡Valeria!... tu en esta sala
y en esta hora?...
VALER. *(Adelantantse un poch y somrient)* Si, convidat m' ha (via
tantas voltas á que vingués de gala
al triclint. que no poguent esta vetlla
damunt dels coixins restarne dormida,
y sentint del banquet la grant cridoria
m' he resolt cenyirme la vestimenda
convival, y venirm'he aqui per véure
en la tassa de la amistat, y á dirte
que á tas habitacións prest 't retirias,
ahout l' estat de ta salut ta presencia
ecsigeixo avants de la matinada.
Mes al arribar m' ha ferit la vista,
brill d' espasas nuas, y he vist cadávres
estesos per qui terra... *(Petita pausa)* ¿Donchs encar no 'n teniu prou del grant aixám d' victimas
que son carn d' anfiteatres y de Circles,

sino que ab satisfacció d' salvatjes
anéu desenterrant los costúms bárbras
pera folls, bromejar y emborratjarvos
rodejats de la mort fréstega y seca;
pera escarnir ab llavís tremolosos
contrets per el Falerno, els planys horribles
y els recargolaments de coll y llengua
dels infelissos que boca terrosa
esquinsan la catifa á mossegadas
rabiosos de set, sufriments y febre?...
Sila ajup el cap. Valeria dirijintse als esclaus)
Valtres incontinent, d' aquí emportéusen
estos sis cadávres, y doneuelshi
sepultura. *(Hu fan)*
(Ab mots que surten fadigosos de sa gorja y fent esforsos per alsarse del silló)
Has acabat el desórdre...
ja d' escamparne... en ma consular cambra...
De privám... de mas... diversíóns... mes bonas?...
¡Oh, per Júpiter!... aixó no pot... ésser.
¡no!... Fora rebaixar la omnipotencia
de Sila... dictador... de... tothom... amo...
¡Per els deus sublims!... Jo sol mano á Roma...
y al mon... no ha pogut may:.. de cap manera
ma voluntat de cer... ni un home torcer...
y se atreveix... á intentarho... una... dona...

Fi del segón Acte

ACTE TERCER

La mateixa decoració del acte anterior

ESCENA PRIMERA

ESPARTACO, GRANIC, OCNOMAU y FULVI *posant 'm ordre tamburets, silló y demés mobles trasbalsats en la nit anterior, y collocant catifa nova*

GRÁN. Las afiliacións cada iorn mes creixen.
Tant havém aumentat que ja fa fresa...
y no parlém de sublevarnos prompte
y d' empunyar las tallantas espasas,
pera ensenyar á nostres orgullosos
é insensats amos, que som, no tant homes
com ells, síno molt mes...

ESPART. No 't precipitias
Gránic, ni t' acalorias... Tingas calma.
Es cert que las afiliacións de día
en día van creixent, y que 'ls prosélits
de la santa causa, forman un número
cada hora quc passa, mes respectable;
tant cs aixís, que per esta vesprada
he determinat convocarne junta,
en el bosch consagrat á la deuesa
Furrina, en la banda esquerra mes alta
del pont de Sublici cntre el Aventino
y el Janicul, pera deixar formada
la comissió suprema de la Lliga.

FULV. *(Ab alegría)* ¡Ah, si: en el bosch ahónt s' estremeix en-
(care

cntre 'l fullám de las alsinas gegantinas
l' esperit de Graco. esperantne venjanssa.

OCNOM. Jo per ma part, no podré tindre joya
fins que la revolució sia feta;
no solzament per què tinch fe sobrada
en son bon écsit, sino perque espero
ab ánsia, poderne venjar al marsis
morts, per aqueixos romans sense entranyas
en la guerra social, en sang, feconda.

ESPART. Estarém preparats; y esmolant eynas
esperarém que 'l dictador finesca

OCNOM. Vols dir?.,,

FULV. De manera que sa marfuga
es de cuidado?

ESPART. ¡ja hu crech! El desvari
y la febra may no 'l deixan...

GRÁN. Podría
vindrelhi aixó de sos regugnants vicis;
de la borratxera d' ahir la vetlla...

ESPART. Y de las visións que sa áníma negra
y miserable véu per totas bandas.
Fa temps que la trayció mes refinada
en aquest palau l' h' tejeix la xarxa
en que deixará vida y dictadura.

OCNOM. M' he ficsat en las vnigudas y anadas
d' algúns magnats, tribuns y dignitaris,
y are 'm fas pensar que 'ls corps poden serne
que ja senten la farúm de carn morta

FULV. Catilina m' apar que vol el ceptre!

ESPART. Ben clar es. No pot pas disimularho!

GRÁN. Y Accino menys encare, que 'l ajudá.

ESPART. Ja estém llestos?... Donchs are cap al pati
á encoratjar als bons companys de causa
(*S' en ván.*)

ESCENA II

ACCINO (*Surtint de las habitacións de Sila* y *mirant un papir que dú á la má*

ACCIN. ¡Oh!... Al fi Valeria; font inágotable
de plahers, goigs y ditxa, serás meva

Ja podré satisfer la set rabiosa
que 'm abrusa l' ánima condempnada.
La prova convincent, clara y segura
de la deshonra de Sila, frenétich
com un lladre, n' he sustret d' aquella caixa
espanyada per mas mans sanguinosas.
Els esprits malignes en mon ausili
venen! El dictador que ahir el vespre
trement d' ira de mort m' amenassava,
está ja agonitzánt; pro vida encare
tindrá per veure marcada la taca
que 'n son nom vil, n' ha posat Espartaco,
després de estar conspiránt ab cinisme
contra de la república romana.

(*Bresovir apareix en la porta al dir Accino els tres últims versos y s' amaga darrera d' un cortinatje Accino molt agitat, marxa precipitadament per la porta del fondo.*)

ESCENA III

BRESOVIR

BRESOV. Accino ix de la cambra en que jau Sila
ab un papir?.. Y que llampaguejavan
sos ulls, m' ha semblat!.. y no sé aqueix home
no me agrada gens... Miraré desd' are
de vigilarlo ab cuydado.

ESCENA IV

BRESOVIR y CLODIA *surtint de la habitació de Valeria ab un gerro de flors y posantlo damunt la taula.*

CLOD. Que cercas
Bresovir, rodánt per aquestas cambras?
BRESOV. *(Ab veu carinyosa)* No t' he dit?... No pots dir que t' (incomodia
ni que 'm aborreixias, ni que 't repugnia.
per que no solzament hu has negat sempre
ab els llabis tú, sino que ab tos gestos,

ab tos miradas que son testimonis
del sentiment del cor, em manifestas
lo contrari. Espartaco que 'm vol forsa,
tant com es vol á un germá, cap obstacle
oposará á nostra unió; tu no estimas
á altre, ja m' hu has jurat moltas vegadas;
¿per quin motiu t' oposas á que vegia
jo, dónhs, correspost á amor de grandesa
inmensa?

CLOD. Y perque vens aixi á tentarme?
per que á torment eternal em condempnas?
Per que ab aytal martiri m' aflijeixes?...
No t' he hu dit sempre? No puch de cap modo
ser teva no ho seré may... per molt que visquia.

BRESOV. *(Procurant contenir las llagrimas)*
Jo de eixa imposibilitat damnada
vull saber la rahó, si: aixó pregunto
com un prech humilt; la rahó senzilla
vull, jo saber, no 't demano altre cosa.
Per que un home que podría fins ésser
el sér mes felís de tota la terra,
y que per inecsorable sentencia
en resta á ser el més infelis mártir
dels mortals; ¡per la poderosa espasa
de Marte! te dret á saber la causa,
el per qué, se 'l condempna á despenyarse
desde l' alt cim de la ventura eterna
al abisme horrorós de la desgracia.
(Bresovir li venen las llágrimas als ulls. Els dos 's miran de fit á fit. Pausa)
Escolta Clodia... Jo no soch infame...
aixó be hu saps prou tú... sempre en las lluytas
he estat dels primers, y també dels últims
en las retiradas... tinch cor de ferro,
enérgich, y incapás de cap baixesa...
desprecio la vida, y á la mort no temo,
que ma mare m' ensenyá á veure 'n ella
com realment es, la vritable vida
de nostras ánimas... Tu aixó no hu ignoras,
y sens embarch... hu veus?... ploro com feble
nin...
(Clodia fa ademán de voler parlar pro ßresovir segueix)

¡Oh no... nom' interrumpescas m' aymada
ma Clodia divina, un poch més escóltam:
si ploro ab un plor dóls que m' aconsola;
de mon amor per tu, una efusió grata...
y suau... t' aseguro que estas llágrimas
em fan bé: soch tan felís aquí á vora
teu, contemplant tos ulls blaus, melangiosos
y espresius, espill purissim d' una ánima
bella clavats com estels d' esmeragdas,
amorosits en els meus. (*Clodia abaixa els ulls*)
¡Oh, no Clodia
pietat tindrás si saps lo que 's! no 'm privias
de la llum que naix de tos ulls hermosos.
¡Miram, miram com avants em miravas!
Ta mirada tendra y plena d' afecte
em fascina, m' encisa, m' esclavitsa,
m' atrau fort cap á tú de aytal manera
que m' arrenca á las sensacions mes fondas
d' aquest mon, y 'm porta fins á serenas
regións: á voluptuositats estranyas,
á un deliri d' amor... que no 's posible
esplicar... pro que tot el cor m' omplena
de una dolcesa suau... delicada...
tant, que 'n est moment fins desitjaría
morir, perqué la mort are agradosa
fora com diví goig...

CLOD. (*Com atacada d' una crisis nerviosa*)
¿Qué dius? No parlias
de morir... Has de viure... perque ets jove
y valerós y deus procurar ésser
felís... y...

BRESOV. (*Ab crit desesperat*)
Per ventura podré serho
may?... Com podré viure si no m' estimas,
si ton amor em falta?... Com?
(*Agafa á Clodia per las mans. Pausa*)
M' aymada
Clodia... no 'm arrenquias aquesta dolsa
ilusió... digam que 'm vols, acaricíam
ab ta mirada divina, permétem
contemplar foll, eixa llum misatjera
de la felicitat... sí... en mos insomnis

deixam suposar tant grat doll de ditxa
eterna... (*Li besa ab gran passió las mans*)

CLOD. (*Ab veu ofegada*)
¡Oh, no, que fas Bresovir, vésten...
deixam... si el dany que 'm fan tos mots sabesias
el gran torment que 's...

BRESOV. Pro si es ilusori
el que jo crech: si tot era semblansa
enganyadora, si no 's vritat, dígau...
sias lleal... sias ben forta... digam:
No tenen fonament tas esperansas,
estimo... pro es á un altre...

CLOD. ¡No... no... estimo...
no he estimat may... no estimaré en la vida
á altre que á tu!...

BRESOV. (*Ab esclat d' alegría*)
¡Ah! ¡Volgut per tu!... ¡Ma Clodia
adorada! Pot en sa omnipotencia
cap déu, gosar, d' un plaher que se semblia
al meu?...

CLOD. No solzament els deus olimpichs
(*Escapantse dels brassos de Bresovir*)
gosan del plaher, sino que 's ubriagan
en ell de modo etern; y per desditxa
naltres estem condempnats, á volguernos,
sens que may poguem fondre 'n un recíproch
y pur bés, la grandiositat inmensa
de nostres amors, sens que...

BRESOV. ¡Parla!... Digas
qui ens hu impideix!...

CLOD. (*Ab dolor*)
No cerquias al que hu priva,
no vulguias saberho... el destí s' hi oposa
molt crudelment; vol que imposible sia
l' ajuntarnos... es dur... no 's vincla... Deixam
no 'm preguntias res mes. (*Plora amargament*)
Veus quan sufreixo?
comprents mon sufriment? No consideras
que orgull fins tindría de ton afecte
infinit?.. ¿que ab ton amor tindría
fe de ser la criatura mes ditxosa
de aquest mon? Donchs be: no puch, no puch esser

felisa!... m' está privat pera sempre...
vésten prompte, donchs... y no fagias creixer
ab tas preguntas mas angunias. Marxa
y deixam ab mon dolor. (*Plora ab desespero)*
(*Bresovir li torna agafar las mans.)*
De esta casa
Bresovir, si ets home lleal y noble
fuig sense tardansa: tant lluny com puguias
vésten prest... (*Alsa els ulls y veu á Valeria que va venint per el corredor de las cambras de Sila.*)
Are que ve ma senyora
espero que t' hen irás.

BRESOV. (*Imprimint un bes á sa ma.*)
¡Clodia, costia
lo que costia has de donarme á coneixer
aqueix secret!

CLOD. (*Ab resolució*)
No hu sabrás en la vida!
(*Bresovir se 'n va desesperat.)*

ESCENA IV

CLODIA y VALERIA

VALER. Ja mes d' una volta t' he sorprés Clodia
ab llágrimas als ulls, y sense véurem
tu, he sentit com suspiravas. La causa
de tos sospirs y de ta melangia
no la sé... ni la he poguda sisquera
sospitar... ¿que aquí no se 't don bon tracte?

CLOD. ¡Oh, si totas las matronas romanas
s' ha semblessian ab tu noble Valeria,
jo que he tingut ocasió tantas voltas
d' admirar tos sentiments de tendresa,
tas bondats y virtuts imponderables,
dono per ben segur que abolit fora
l' esclavatje, per las lleys del imperi,
per que fills nascuts de tant santas donas
no voldrían tolerar calabossos,
injustícias, ni inhumanas matansas.

VALER. ¡Pro tu has de tindre un rau rau que 't rosega
las entranyas!...

CLOD. ¡Oh! soch molt desgraciada!
Tinch que planyer á m' amorosa mare
ultratjada y morta; á mon germá sempre
rodejat de grants perills; á ma patria
subjecta al jou de cer del esclavatje,
á ma joventut mes florida y tendra
condempnada á saciar la vil lucsuria
de nostres opresors; per el fang ma honra
y dignitat arrastradas; ma vida
destinada á ser de eternal infamia...
La joya es per mi posible?...

VALER. (*Ab carinyo.*)
Tu Clodia,
ets molt feble y delicada. Acostúmat
al benestar, á la vida tranquila,
No vull que cap travall pesat t' ocupia!...
(*Se 'n van.*)

ESCENA V

CATILINA (*Sortint de las cambras de Sila.*)

¡Ja pert els coneixements! No 'n tinch dupte:
Del llit eixirá pera cercar fossa,
Hora es ja de dirho clar; per tot Roma
el nom de Sila sona infaust; sos vicis
y sas maldats l' han fet tant aborrible
que sols al pronunciarlo ja 's recordan
de modo eloqüent las lleys trepitjadas,
l' autoritat tribunicia violada,
arrastrada la dignitat dels cónsuls
per el fang; elevat el despotisme
á regla de gobern, y els capritxosos
y horrendos asesinats de tants dignes,
alts y ignoscents ciutadans, las deshonras,
el desterros ínfames, els saquetjos
y els robos executats per sas órdres,
comesos en son nom pera desmérit
de la república y dany de la pátria.
Y á un home semblant que fa memoria
d' una desditxa á tot ciutadá noble,
que feu lleys de cada un de sos capritxos,

no se l' hi poden concedir solemnes
ni ostentosas honras, ni tindreselhi
cap respecte, ni en els moments que udola
ja la mort y allarga sa ma gelada
(*S' en va pel foro.*)

ESCENA VI

ESPARTACO, FULVI, GRÁNICH, y OCNOMAU.

ESPART. (*Mirant ab recel per totas parts.*)
Després de quatre anys de seguida tasca
hem arrivat ja, per fi, á poder veure
com brilla la tant desitjada aurora
de la santa redempció.
GRÁN. Nostres brassos
lliurement podrem al fi moure?
ESPART. Sila está á punt ja d' aclucar las parpellas.
Es d' esperar que 'ls tribuns ambiciosos
y el poble en aquest palau posian siti.
Alashoras naltres aquellas portas
ferradas hem de fer caure trínxadas
á cops de malls.
(*Senyala las portas del pati que donan al exterior. Els altres se las miran ab atenció.*)
Aquesta galería
(*Senyalant á un altre cantó del pati.*)
conduheix tirant un poch á la esquerra
al fons de una fosca y enlayrada volta
ahont hi ha una estreta portella secreta
que Bresovir armat tindrá á sa guarda
per que d' aquí ningú escaparse puguia,
y els demés alentant al populatje
n' aclamarém la llibertat sagrada.
FULV. Jo no crech que la revolta 'n gran cosa
puguia afavorir nostres plans.
OCNOM. Podría ser que encare d' escambell en servisiam
al nobles que cercan la dictadura.
ESPART. No, may: Regill demá marxará á Rávena
pera donar órdres á Cassilino
de que preparats incontinent tinguia
sos cinch mil gladiadors, que del exércit

nostre formarán la llegió primera.
La segona l' has de manar tu, Fulvi,
composta dels cinch mil setcents noranta
sis afiliats, residents aquí á Roma.
La tercera y la quarta serán manadas
per Septimi Varrón, Ocnomau, Gránich
y jo, y las compondrán deu mil adeptes
ajuntats en las ciutats del Vesubi.

OCNOM. *(Ab alegría.)*
Vint mil gladiadors col-locats en ratllas
de combat y ordenats em llegións!...

GRÁN. *(Sonrient.)* Joya
á grans dolls arreu n' escampará nova
tant fausta. ¡Vint mil! per els déus dels antres
del infern, aixó fins em maravella!

FULV. Faig aposta á que anem á veure prompte
de quin modo es col-locan la corassa
damunt sos muscles, els vells llegionaris
de Sila y de Mario, combatents d' Asia
y vencedors dels teutons y dels cimbris.

ESPART. Y are que estem entesos; per respecte
y pietat á nostra patria, per l' écsit
de nostra empresa, y per la fe tant noble
que 'ns uneix fortament, tinguéu prudencia;
no 'ns posem are en el perill de veure
destruhida em una bufada una obra
que 's el producte de quatre anys de tasca
pacienta y prodigiosa. Fins el día
en que Roma s' arboria sublevada
deveu conservar, com sempre el silenci,
el fingimenf y la mes fina astucia.
(Se 'n van tots menys Espartaco.)

ESCENA VII

ESPART. *(Després de petita pausa, y alsant el cortniatje de la habitació de Valeria.)*
¡Solzament al pensarhi ja tremolo!
Tindrét que deixar entre perills fréstechs!
Pro es precís encare que se 'm esquexia
l' ánima! 'T jur que no sabrá ma testa
may formar un pensament que no 'n sias

tu l' objecte... tu que has sigut el verje
primer amor de ma vida, y que pesia
als deus en serás l' últim.

ESCENA VIII

ESPARTACO y VALERIA

VALER. *(Ab els brassos oberts cap á Espartaco.)*
¡Oh; ventura!
Ets aqui!.. ¡Ets tu Espartaco... tu Espartaco meu!..
¡Qué felís soch quan et veig!

ESPART. *(Emociaonat.)* Valeria,
els moments son critichs! Diu que patricis
turbulents s' ajuntarán, á la vetlla,
y em cercarán aquí pera matarme...
No puch torbarme gens: ab lleugeresa
haig de partir pera anar al encontre
d' amichs que de segur que ja m' esperan.

VALER. ¡Espartaco. . no... per pietat no 't moguias!
per tos déus... per el recort de ta mare
t' he heu demano... t' he hu suplich no t' en vagias...
quédat aquí:.. ahont l' amor... y la tendresa
sense ti... volta de puras delicias
ta existencía.

ESPART. ¡Valeria... no, no 'm vullguias
tornar vil! no puch, no puch, no dech ésser
traydor á n' aquells á quins jo ab mas prédicas
he induhit á ajuntarse, á n' els que tenen
posada en mi sa confianssa... ¡Oh, Valeria
meva adorada! no puch de cap modo,
ni dech pagar, ab la trayció mes baixa
é infame á mos companys de desventura:
no 'm fagias indigne de tu... obligantme
á que sia despreciat com un !ladre
per tothom,.. fins per mi mateix; no fagias
servir l' encis, el poder y la forsa
que 'n mi ejerceixes, pera ma fermesa
abátrer, en compte de ferlo creixer.

VALER. *(Signantse el cor.)*
¡Ah! hu sento... hu sento aqui dintre, si marxas
no tornarás mes.. hu se... no partescas

Espartaco... per compasió no 'm deixìas...
t' he hu suplico per l' amor sense limits...
gran, desesperat qne 't tinch.

ESPART. (*fent un esfors suprem.*) He donada
paraula d' honor y no s' ha de tórcer...
Es necesari que marxia... Valeria..,
meva... adeu .. que ja 'l sol passa la serra.
(*Espartaco l' abrassa ab amor intens, se 'n va fins á la porta del fondo, mira el pati, sostenint una gran lluyta, fa un esfors desesperat y desapareix. Valeria se 'l mira ab ulls estraviats com si s' hagués tornat folla, fa un crit, tambaleja y cau csglayada.*)

ESCENA IX

CLODIA *A poch* BRESOVIR

CLOD. ¡Ah! ma bona senyora n' está morta!
¡Pot ser es un esglay!...
(*S' ajup y se la mira. Entra βresovir.*)

BRESOV. Que 's aixó Clodia?
Que ha passat?

CLOD. Cuyta, per els deus, ajúdam
á portaría al llit. (*Bresovir y Clodia l' alsan. En la porta del fondo apareix Accino y sense ser vist per aquestos, vigila y cscolta.*)

BRESOV. (*Mirant á Valeria ab atenció.*)
No 't donguia cuydado:
no será res: M' apar que l' acomesa
un rodament de cap.
(*Els dos l' entran á sas habitacions.*)

ESCENA X

ACCINO *y á poch* CLODIA *y* BRESOVIR

ACCIN. Per aquí volta
el company de confiansa d' Espartaco?
¡Ah! L' infern el porta.
(*Fa una riallada infernal y s' en va precipitadament per el fondo. Entran Clodia y βresovir.*)

BRESO. (*Agafant un gerro d' aigua de damunt la taula que Clodia va á cercar.*)
No, no puch, viure
ja mes així! T'ho juro per la vida
d' Espartaco, que 's pera mi cent voltas
més volguda y mes sagrada que la meva.
Est amor, esta passió ja d' humana
no te res; ha arrivat á ésser inmensa,
gegantina, árbitra única y suprema
de más facultats y sentits orgánichs,
duenya absoluta y ferotje de ma ánima
Si puch coneixer el que posa obstacles
á ma ditxa; si puch saber la causa
que 't priva ser meva ¿qui sab? tal volta
alcansia fent desesperats esforsos
d' eixa necesitat tant imperiosa
persuadirme; pot ser puguia convénsem
y reconexia conformat la dura
y alta imposibilitat; pot ser puguia
resignarme á mon destí inecsorable..,
Pro no esperias may, mentres jo ignoria
la causa que 'm roba ilusións floridas
y la felicitat més infinita,
y veyentme aymat per tu; que renuncia
fagia voluntariament de la ditxa,
de tota la vida... y resignat... callia!...

CLOD. (*Ab veu plorosa*) Bresovir, t'ho suplico per l' afecte
que tens á Espartaco: mes no insisteixias;
res no 'm preguntias respecte est projecte
que 'm dona pena. Tos mots mon cor ratllan
com els cérs passats de poch per la pedra.
Si el dany que 'm fas puguesias tu compendre
si vegesias l' angunia que 'm rosega,
estigan cert Bresovir, no 'm farias
mes preguntas.

BRESOV. (*Fora de sí*) Dsnchs per favor escóltam
En l' estat violént d' anim que 'm trovo,
pera mi no es posible la existencia.
Véure tots els jorns ta cara divina,
véure á cada moment la llum serena
que ecsalan tots ulls, baixánt fins á ma ánima...
apoderantse de totas más fibras

y acariciant'me ab mirada amorosa;
contemplar seguidament tà encisera
y suáu somprísa; saber que fácil
m' es poseir est tresor inestimable,
de bondat y de bellesa, y per forsa
haver de renunciarho, sens coneixer
la causa ¡oh! es superior á ma coratje.
Si tu no m' esplicas aqueix misteri,
sí no 'm dius aqueix secret sens tardansa,
vaig á morir,... perque jo no podría
ni puch sufrir pena tant espantosa.
El déu de la guerra ab encesos feixos
de llamps, irrítat, á Espartaco abrusia,
si aqui mateix, á ta vista no 'm mato,
si no romps ton implacable silenci,
(S' treu un punyal y fa ademán de clavársel)

CLOD. *(Ab un crit d' angunia y ajuntantne suplicants las mans)*
¡Ah! no... no... ¡per els deus! est punyal llensa!...
Deshonrarme devánt téu prefereixo...
si; prefereixo avans, pérdrer per sempre
ton amor, que veuret morir... Deturat...
no puch ser téva... perqué soch indigne
de tu... escolta... em morire de vergonya
sense remisió... pro hu sabrás tot... idol
del cor... adorat Bresovír... *(Romp el plor y es tapa la cara ab las mans.)* Esclava
baix el fuet de mon amo...ferotje
negociant... de carn humana... obligada
y atormentada per ferros torts, rojos
de foch... he sigut d' altres... *(Abaixa molt la veu.)*
Vaig ser dona
mundana... *(Plora desesperadament.)*

BRESOV. *(Ab mirada fera y fent cruixír las dens, alsa enlayre la ma armada del punyal.)*
¡Oh! malehits sian els tráfechs
d' esclaus!... ¡Malehit l' esclavatje sia!...
¡malehida sias, maldat humana!..
(Envayna el punyal, agafa las mans de Clodia y las ompla de petóns.)
No plorias, aymada mia... no plorias...
Y que?... Per ventura ets menys pura y hermosa
per aixó, pobre víctima ignoscenta

del abús y del romá salvatjisme?
Haurán pogut imposar al cos forsa,
pro no han pogut tacar la sencillesa
la bondat y el candor de ta noble ánima.
(*Clodia s' en va plorant.*)

ESCENA IX y ULTIMA

BRESOVIR *miránt com marxa Clodia. A poch* ACCINO

BRESOV. Ja respiro... pareix que del dessobre
m' hagin alsat de plom llosa pesada!
(*Va per anársen per la porta del fondo.*)

ACCIN. (*Ab veu ronca y pegantli una punyalada*)
La llista dels gladiadors que conspiran
vull veure si portas, la necesito,
y els morts... no parlan!...

BRESOV. (*Posantse lá ma al pit, tambalejant y en las angunias de la mort.*)
¡Ah... cobart!... ¡infame...
assesí!... Es... par... ta... co... mon... amor... Clodia...
(*Cau mort.*)

Fi del tercer Acte

Acte Quart

Decoració la mateixa

ESCENA PRIMERA

VALERIA y ACCINO

ACNOM. Y á mi, tribún de Cumas 'm rebutxas?
Donchs prompte, avans de morir ha de sébre
Sila, que damunt de sa desventura
n' ha caygut un' altre de inmerescuda
y inesperada; va á enterarse ab rabia
de foll desesperat, que tu el respecte,
oblidantne, degut á tu mateixa,
á la sang dels Massalas, y á son tálam,
et cubreix de vergonya, d' oprobi
y de deshonor, entregant'he á cínicas
y vils relacións ab un llibert trací...
¡Oh, Valəria que 'm consumeixes l' ánima!...
¿saps ben be 'l que fas ab ta negativa?

VALER. Accino, m' acusas ab mots horrendos...
Aváns de que escupia ta indigna cara
y tractia noblement de defensarme,
et pregunto y tinch dret sobrat de ferho:
d' ahont surt l' acusació?

ACCIN. Tinch ja las provas.
Fa dos dias que m' entregá Timandro
aquesta carta. (*'S treu una carta y la llegeix*)
«Al dictador Cornelí
Sila, Felis, un amich de infantesa.»
Are per compte del usual cuidado
tingas ab el gos, podrás fer escriure

demúnt de l' alta y majestuosa porta
d' ingrés de ton palau, cuydado tingas
ab la serp, hu ab las serps, per que no es una
sino dugas las serps, que fan niu sota
de ta taulada: Espartaco y Valeria.
Si no 't deixas portar primer per l' ira
anirás be; vetlla y veurás á l' hora
de mitja nit, l' insult abominable
que 's fa al nom y al tálam del home ilustre;
del mes gran del imperi. Els deus et guardian
y et lliurian pera 'l pervindre de cosas
sembláns.

VALER. (*Ab veu sorda y apretáni tas dens*)
De ahont ha tret Timandro eixa carta?

ACCIN. Desgraciadament y per mes esforsos
que ha fet pera recordarho imposible
l' hi ha sigut saber ab tota ficsesa
qui hu portá y de part de quina persona.
Recorda unicament que l' esclau negre
que li doná est escrit arrivá al pati
del palau; pochs minuts després de Sila
haver entrat en la crudel angunia
de la mort; de modo que ab la frisansa,
sobresalt y confusió que regnava
en aquells moments, pregué aytal misatje
sens poderse recordar lo mes mínim
de qui l' havia donat,

VALER. ¡Miserable!
sagella ta gorja! No 'm detindré are
en ferte aviuent que jamay deuría
ésser una delació vil y anónima
la proba ab que tú baix tribún de Cumas
ferm y resoludament m, acusesias
á mi Valeria Massalas, esposa
de Sila...

ACCIN. Pro es el cas que Certidano
desconsolát per la mortal marfuga
de son amich, y semblantli sagrada
la obligació de venjar las ofensas
fetas á son nom y á sa honra est mitj día
ha vingut, y m' ha contat fil per randa
las relacións que tens ab Espartaco,

presentant'me l' esclava que l' havia
ficat en una de tas mellors cambras,
ahónt ell, Certidano, clar poguer veure
á Espartaco, com á trobarte anava
á altas horas de la nit, com un lladre.
Y pera major abundaménts, mira
si esta lletra y firme coneixes. (*L' hi mostra un'altre carta.*)

VALER. (*Surtint de son aplanamdnt, alsa ab orgull la mirada,*) Basta
vil Accino!... Si: he volgut á Espartaco,
l' he estimat... y qué?... ab tota la grandesa
y la efusió de ma áníma l' estimo...
y qué?...

ACCIN. !Oh... déus, ajudeume, ó jo 'm condempno!

VALER. Deixa 'n pau als alts déus que desconeixes
y que has ofés tant, y á mi escoltám...

ACCIN. Parla
donchs.

VALER. Si; l' he estimat molt, y mes encare
l' estimo... y l' estimaré sens...

ACCIN. (*Ab rabia*) ¡Valeria!...

VALER. (*Ab accént decidit y enérgich*)
Si: l' estimará sense fi... y que?... torno
á preguntarte.

ACCIN. ¡Júpiter em vallguia!...
¡tu estás folla!

VALER. No; sols soch una dona
que vol infringir y infringirá, pesia
á tothom, las vostras lleys tan tiránicas,
las vostras preocupacións insensatas,
totas las cadenas d' or mal forjadas
que valtres els vencedors orgullosos
del mon, cenyiu cinicament als brassos
de vostras donas. Vet á qui 'l que anhelo
y vull y el volguer aixó no pot ésser
ni la mes migrada, ni llunya prova
d' haver perdut el judiei,.. podría
aváns 'l contrarí provar de sobras
que l' hi recobrat. (*Petita pausa*)
¡Ah, per Certidano
serne acusada! Pro no puch compendrér

per qué tú que tant valor concedeixes
á sas acusacións, no has fet proposta
al Senat pera que la investidura
li donguia de Fiscal. Al menys tindríam
d' eix modo que 'l censor fora mol digne
defensador de las costums romanas.
¡Certidano, vigilant á las puras
y vergonyants vestáls! ¡El llop, las cabras
guardantne! Es lo que falta á esta embrutida
y repugnant Roma ahont el felis Sila
cubert legalment per les dotse taulas
l' hi era permes passa totas las vetllas
em orgias sens fré, baix mas miradas,
junt á mas cambras... ¡Oh sábias lleys patrias,
que 'n sou de justas! A mí já 'm donabam,
no obstant álguna cosa; el dret de serne
boy sempre tranquilaménts testimoni
de lo que passava y d' amargát llágrimas
á torrénts vessarne... *(Pausa)*
Donchs bé: confesso
que devánt lleys d' aytal naturalesa
jo he faltat á mos debers; em consta:
ja hu reconesch.. no cerco cap defensa,
ni pretench escusarme de cap modo
sols he faltat perqué no vareig tindre
valor bastant pera fugir ben prompte
de la casa de Sila ab Espartaco.
Pro 'n qüan á haber aymat á n' aqueix home
no solsament sostinch que ni una falta
hi comés, sinó que estich orgullosa
de mon amor. Anima grán y noble,
inteligencia de capitá insigne,
hauria sigut mes temút que Sila
y Mário; mes admirat que Mitridates
y Anibal... Vensút per superior forsa
l' heu convertit en gladiador adjecte:
per que valtres, desde segles, als pobles
conquerits, els tractéu com tractá Breno
un jorn á Roma, y fins creyéu que 'ls homes
han sigut formáts per els déus olimpichs
pera servici vostre. Y per qué 'l fereu
gladiadór, perqué ab intenció malvada

l' hi vareu donar aqueix nom, tal volta
hus sembla haberli cambiat son carácter,
havéu suposát y supuséu encare
que un decret vostre es prou pera trasmétre
ardidesa y valor al pit del feble,
al cervell del foll el mes clar judici,
ó pera fer tornar una gran ánima
y una alta y superior inteligencia
en la d' un inconciént y miserable imbécil.

.CCINO Es dir que tú, resoluda,
et rebel-las, contra tota lley pátria,
contra las nostras costums respetables.
y contra tot sentiment de vergonya...?

'ALERIA Si... sí... 'm rebebl-lo... 'm rebebl-lo... retxaso
la ciutadanía romana, llenso
mon nom, ma familia, de ningú espero
res enteramen... marxaré á tas terras
llunyas ó bé á la Tracia ab Espartaco
y no se sentirá parlar á Roma
ja mes de mí, mentres se 'm deixia llíure
y duenya de mos sentiments, mes tendres
de mas afeccións, de mon cor.

ıCCINO Valeria...
estás agitada, nerviosa, presa
d' una escitació que no 't permet veure
ab claretat bastánt d' inteligencia,
la situació violenta en que t' encontras.
Si tú no 't prestas á satisfer are
el viu desij de goig, encés com brasas
del infern, que en tot mon ser ta hermosura
ha despertát, incontinént á Sila
vaig á mostrar las provas decisivas
de sa deshonra. Póls sobrat pot tindre
encare; pera firma tá sentencia de mort.

'ALERIA ¡Oh traydor! ¡Infernal espurna!
no... ¡téva may! primer la mort mil voltas

ıCCINO ¡Are caurás tú, després el que tan aymas!
(S' en vá per la porta de la dreta.)

ESCENA II

VALERIA

'ALERIA ¡Oh, tot descubert! Aqueix miserable

vol que la terra á nostres peus s' enfonzia...
Infelis de mí!... Que haig de fer voltada
d' infames sense el poderós auxili
d' Espartaco? Pró els déus voldrán que vinguia
y si 'm trova ab vida, ell sobrada manya
tindrá pera salvarme.
'S en vá plorant per la porta primera de la esquerra)

ESCENA III

GRÁNICH, OCNOMAU y FULVI, *entran inquiets y seguits de bastants esclaus*

GRÁN. Centinellas
ja posan á tots els magatsems d' armas,
OCNOM. ¡Hem sigut vensuts!
FULVI ¡Tot se sap!
GRÁN. Tinguesiam
al menys á Espartaco aquí.
OCNOM. Cap missatje
ha vingut d' ell ni de Regill. Sorpresos
haurán sigut y á horas d' are ja dehuen
ser crucificats.
FULVI ¡Ay de nostras testas!
GRÁN. ¡Oh Accino del infern serp verinosa
t' hem d' arrancar boy viu tas vils entranyas
OCNOM. El pobre Bresovir clama venjansa.

ESCENA IV

DITS y CLODIA *venint trista y plorosa*

FULVI !Estem perduts Clodia!
GRÁN. *(Escoltant)* No sentiu...? Tancan
ja las portas.
OCNOM. Y tenim pocas armas
CLOD. ¡Oh deus eterns! Hi ha per sufrir encare
mes desventuras?,..
FULVI Si: La assessi infame
de Bresovir ens ha vengút.
CLOD. Ja veure

no podré mes l' amorosa mirada
de sos ulls seréns, que afalagadora
y benévola damúnt meu clavava!...
Ja mes no podré veure aquella dolsa
y suau somprisa que de noblesa
y de bondat penyora era. Pro juro
veuren venjada sa mort ignoscenta.

NOM. Jo amichs meus encare tinch esperansa.
Si l' apoderarnos en fos posible
de las armas de un magatsem...

LVI Quins medis
hem d' adoptar?. . Digas,.

ÁN. Pro no veus Fulvi
que estém boy desarmáts.

LVI Si y que molt prompte
vindrán á atacarnos aquí, de Roma
las mes ardidas llegións.

ÁN. Y matanssa
general farán ab naltres.

NOM. Ohiume:
Entre els mil gladiadórs que 'n ésta escola
s' allotjan de segúr que el de mes forsa
y audacia sou valtres. Dónch bé: es el dia
avuy, de provar, que el companys de causa
al nombrarnos sos capdills, no han fet erro
y hem de probarho ab multiplicats actés
d' arruxamènt y ab hassanyas de tígre
Estéu dispossats á tot lo que vinguia

TS Sí ¡á tot! ¡á tot!

NOM. Promptes fins á combratrer
ab las mans solas contra els llegionaris
y á morir degollats com á xays febles.

TS ¡Sí!

NOM. Nostras armas serán las antorxas.
Furients tots com el llamp, damunt la guardia
en llansarém del gran dipósit d' armas
y á les portas pegarém foch. Encare
no tenim res perdút, mentres ens restia
el valor y la fé; ben el contrari,
el triomf es segur si á morir ó vencer
estém decidits.

OD. Jo tambe vull vindre
(Se 'n van tots depresa cap el departamènt d' esclaus)

ESCENA V

ESPARTACO y CATILINA *venint per la part del exterior. Espart mostra ab el desordre del vestit y agitació que ve de lluny*

CATIL. Et sab mal que pera parlarte et cerquía?
ESPART. Al contrari es pera un llibert tan pobre
molt honor parlar ab un dels mes nobles
fills de Roma.
CATIL. May pobre es qui derrotxa fortale
ESPART. De que serveix la forsa
al lleó si esta carregat de ferr
CATIL. (*Petita pausa*) T' he cercat per dirte que la empres
á que t' has consagrat está voltada
d' un suprem perill. Se tot lo que portas
entre mans: jo no he vingut Espartaco,
pera ferte cap dany, ben al contrari
el desitj de salvarte sols em guia
Algú amagat darrera d' una alzina
del bosch de Furrina, ha sentit la junta
que heu tingut la nit passada.
ESPART. ¡Ah!... els deus sian damnáts!...
CATIL. Tal volta no hagia fet coneixer
encare, son descubriment als cónsuls:
mes per molt que jo vulguia retenirlo,
hu fará, si no hu ha fet ja, aquesta tarde
mateixa, ó bé demá al neixer l' aurora,
lo mes tart, y els gladiadórs compromesos
es trovarán tot penjáts en els arbres
primer que haverse vist.
ESPART. (*Agitat per la desesperació*) Cinch anys de lluytas
de fé, d' esperansas, de sacrificis,
de travalls y de fadigas de sopte
desfét... Tot esta acabat; ni esperansa
llunyana pot restarne als infelissos.
Y seguirém sense llibertat ni honra
arrastrant esta miserable vida?
(*Ab salvatje energia*)
Dónchs, no, may; per els llamps brunzénts de Jupi
que no succehirá.

CATIL. Que 's lo que intentas fer...?
ESPART. Pro tú, pera naltres, Catilina,
ets amich, hu enemich...?
CATIL. Serne voldría lo primer,
mes lo segon, de cap modo.
ESPART Alashoras tu un poder sense límits
tens pera ab naltres; en tas mans el medi
está de nostra salvació.
CATIL. Esplicat
ESPART. Estém salvats si tu ens entregas l' home
que sab nostre secrét, sense tardansa
CATIL, Es dir que jo un romá pur dech permetre
pugentho impedir, que ayráts se sublevián
contra Roma, tots els esclaus d' Italia
ESPART. Sí tens rahó: que ets romá ja olvidava.
CATIL. Tant que vull que roma tot lo mon sia,
ESPART. Alashoras en tu 's personificá
la tiranía llatina imposada
á totas las nissagas de la terra.
Has concebút un pensament mes ample
que 'l d' Alexandre; y vols després de bátrer
sas fermas alas las romanas áligas
damúnt el mon, estrényelas lligadas
baix ton puny de cer? Roma sobirana
absoluta dels pobles y tu duenyo
de Roma. ¿Vritat, que 's aixó 'l que cercas?
CATIL. Ningú sab él que yo penso; tal volta
ni hu sé jo mateix: y que necesito
tindré majors forsas que las escassas
que tinch, 'm sembla, pera 'l vol esténdre
cercánt la fortuna: pro tú Espartaco,
que ab admirable talént y constancia
de gran capitá, á tants esclaus arribas
á ajuntar pera formar un exércit,
els ordenas em llegions y et preparas
á guiarlos ardit á la lluita, digam:
¿que pensas fer, qu' esperas?
ESPART. Rompre espero
est corromput mon romá y de sus runas
plena de llum intensa, veuren náixer
la independencia de nacións y pobles;
espero anular la vil lley que 'l home

fé esclau del home y sense pietat mana
que entre dos sérs humáns dotáts de forsa
igual y d' identica inteligencia,
vessia l' un sos suhórs damunt la terra
pera donar pá al altre que su mira,
vivint gandulejánt, voltát de vicis:
espero ofegar en la sang dels monstres
opresórs, els planys dels oprimits: romprer
las cadenas dels desditxats, que arrastra
el carro de las romanas victorias
y d' aqueixas cadenas ferne llansas
ab las que retxasarvos puguian totas
las nissanyas fins mes enllá dels límits
d' Italia, que senyalan las fronteras
y confins concedits á vostra rassa
per els deus inmortáls; espero á cendras
poderne convertir, els anfiteatres,
ahónt tot un poble de bésties ferotjes
que 'ns diu barbres á naltres s' emborratxa
em la matanssa y torménts de sérs pobres
que han nascút pera el goigs de la ventura
y del amor y que ab brutal sarcasme
son destináts á degollarse 'n públich
pera plaher dels tirans mes infames
del mon; espero ¡per els llamps de Júpiter
omnipotent! damúnt la terra véuren
abolit l' oprobi del esclavatje
al brillar somrisent, el sol espléndit
de la llibertad, Llibertat invoco,
llibertat cerco, llibertat desitjo
tan pera las nacions com pera els homes
pera els poderosos y pera els febles,
pera els magnats y pera els que res tenen
y ab la llibertat, la pau, la justicia
y la major felicitat que pugián
haver may concedit els déus olimpichs
als homes del univers...

CATIL. Y, cor noble
y humá, que ha de vindre després?...

ESPARTA. L' imperi
del dret, imposantse á la bestial forsa,
y de la rahó, resplandint severa

damunt las passións més desordenadas.
Vindrá l' igualtát dels drets entre 'ls homes;
la germanor de las nacions y rassas.
El gran triomf de la virtud entre 'ls pobles.

CATÍL. ¡Ah pobre ilús! (*Pausa*) Escóltam Espartaco
y pesa bé mas paraulas, que 'm dicta
la intensa simpatia que m' inspiras,
pot ser mes viva de lo que tú te pensas,
per qué Catilina no acostuma ésser
pas pródich de son afecte. L' empresa
que 't preocupa encare es mes que imposible
es sencillaménts un somni ilusori
tant per l' objecte que ab constánt empenyo
y enlayrát desinterés persegueixes
y preténts, com per els medis raquítichs
de que pots disposar...
(*Espartaco fá ademan de parlar.*)
No interrumpescas
gens: al contrari molt aténts escolta:
será en ton profit, per qué mas petjadas
per aixó aqui he dirigit. No deus creurer
que tos vint mil gladiadórs en la vida
puguian fer tremolar els murs de Roma
y si 'm alguna cosa tens confiansa
es em els escamots y aixáms inmensos
d' esclaus, que atraurá sota tas banderas
la paraula llibertat. Donchs suposat
que aqueixos esclaus arribian á serne
cent, cent cincuanta mil; que lograr puguías
lo que no succehirá, dominarlos
sométrels á deixiplina de ferro
y que combatían ab dalit de tigres,
animats per la formidable fúria
de la desesperació, vull que sía
d' eix modo, que alcansarás? Creus que puguían
imposarse als trescents mil llegionaris
repartits en sas casas per la Italia;
que han lluytat el mes ab els reys del Asia
y del Africa y elc han vensut cent voltas
y que sent ciutadans ab privilegis
y propietaris, combatrán encesos
y escruixits contra valtres, esclaus baixos,

pobres, desheretats de la fortuna
representants á sos ulls de doctrinas
subversivas y qual trionf portaria
en si sa mes acabada y aspra perdua?
Valtres lluytaren rabiosos. folls d' ira,
mes ells es defensarán ab fermesa
per el natural ínstint que 's te sempre
de conservació; drets sobrats llegitims,
iréu valtres á conquerir y el que are
gosan ells, voldrán conservar íntacte,
y no pot ser duptosa la victoria,
Superiors en número, en cada poble,
en cada vila, y en cada municipi
trovarán un aliat, valtres en cambi
xocaréu sempre am un forsut contrari:
en son favor tenen ells las riquesas
del erari públich y las encare
majors del patriciat; la aplanadora
autoritat del nom romá, la táctica,
la sabiesa de capdills detesta
blanquinosa, esprimentats en la guerra
las naus de la república, infinitas,
y las tropas auxiliars de boy totas
las parts del mon. ¿Y bastarán ta forsa,
ton valor y ton talént pera atendre
á tot, refrenar y posar ém órdre
á tantas llegions de barbres indómits,
perteneixénts á tants distints paissos,
y no lligats per tradicions gloriosas
ni per vincles de rassa y d' interessos,
ignoránts del objecte á que la empresa
vostra deura dirigirse? Espartaco
et concedeixo que dotat d' una ánima
aproposit pera manar exércits,
sabras arreglarte d' aytal manera
que quedían bastant cuberts els defectes
de tas llegións pera no donar ayre
á tos enemichs y avants de combátre
ferlos ja confiar en la victoria.
Mes ab tot aixó, consumánt prodigis
d' habilitat y de valor ¿pòsible
et será lograrne el triomf?

ESPART. Que m' importa
Gloriosa mort trobaré per sagrada
y justa causa, en el camp de batalla,
y la sang per nalt es vessada, l' arbre
regará de la llibertad eterna;
marcará una roja senyal d' oprobi
damunt el front dels opresors indignes
y engendrará venjadórs ferms y intrépits
ab la mes hermosa y brillant herencia
que als fills pot deixarse, l' exsemple.

CATIL. ¡Santa
y noble abnegació! mes sacrifici
inútil; are que ya sabs que 'ls medis
de que pots disposar son molt escasos
pera el fí humanitari que 't proposas
et provaré que aqueix fí es de la pensa
escitada una ilusió falaguera,
un colosal y esblanquehit fantasma
que la humanítat no podrá may tindré
en sas máns, que desde molt lluny se sembla
á una persona y que quan mes confias
agafarlo mes prest de tú s' aparta
y va desvaneixentse. Desde 'l día
que 'l home abandoná el fréstechs boscatjés
pera viure en societat, que sens vida
resta la llibertad y las cadenas
del esclavatje vingueren forjadas,
perque totas las lleys que restringueixen
y limitan els drets del individuo
pera els de la reunió colectiva
fer creixer sens cap llinatje de dupte
son altres tants atentáts alevosos
contra la llibertat. En totas bandas
y sempre. el mes fort y el de mes astucia
ha predominat damunt dels imbecils,
y vulgars y ha trovat el populatxe
embrútit, disposát prest á seguirlo,
sense haberse sustret, ni las més sábias
y mes ben organisadas repúblicas
á esta lley, que te las arréls mes fondas
en la propia naturalesa humana.
El miserable fi que varen tindre

Atenas, Tebas y Esparta hu demostra
plenamént; y en nostra forta república
romana mateixa, qu' esta fundada
damunt la soberania del poble,
pots veure els carrechs en mans de quadrillas
migradas de patricis, que boy tenen
tot l' or y las riquesas, y disposan
per consegüent de las llegions armadas;
que ja han convertit em hereditari
pera sos membres l' inmens senyorio
de la república. ¿Son per ventura,
lliures el cent mil ciutadants de Roma
faltats de pa, de casa y fins de roba
ab que defensarse dels frets horribles
del hibern? No son mes que esclaus vils, baixos
rastrers, del primer que trovan que vullguía
comprarlos son vót, el vot, patrimoni
únich, única riquesa dels amos
espellingats, sobiráns de la terra,
Llibertat, per lo tant, es la paraula
mes buyda de sentit, pro que boy sempre
dona un ressó agradable. Jo Espartaco
sufreixo per la superbia sens límits
dels privilegiàts, al cualss aborreixo,
y per els vius dolors y las miserias
del poble; veig en claretat perfecta
que sols damunt la complerta ruyna
d' aquells, sense temor que s' esllavisía,
pot fonamentarse la hermosa ditxa
d' aquest, y que pera d' un cop fer caürer
ben enfonzát el poder de la casta
oligárquica es lo mes necesari
halagar las passions del populatxe,
pro posantli implacable un fré á la gola
y encáminantlo ab pols segur de ferro
y suprema autoritát. Donchs ja que are
un home es un llop respecte d' altre home:
ja que la humana familia partida
deu serne, per son destí, 'n richs y en pobres
em llops y ens xays, em esparvés y em tortras
em dolent y em bons: em els que devoran
y em els que son devoráts: jo medíto

la solució d' un dificil problemà,
que no se si 'm será gaire posible
conseguirla: com un llagárt horrendo
arraparme al poder y ab energía
invertir la sort de las duas classes:
opresórs ferne als que oprimits s' arrastran
y devoradórs al devoráts.

ESPART. Digas
donchs, que 'n part al menys, mas propias ideas
y sentiments t' animan!

CATILI. Si; jo sento
per els esclaus fonda pietat y llástima:
y per els gladiadórs que 'n crudels lluytas,
al oferir el jochs de sanch al públich,
no he permés en ma vida que 's degollián,
pera satisfer els instis ferotjés
del poble. Més pera alcansar l' objecte
que desitjo, si puch un jorn lograrho,
crech mellor l' habilitat refinada
que la violencia, l' enginy que la forsa,
ajudát del valor. de la prudencia,
del atreviment, y de la brahura
tot junt, en má molt perillosa empresa.
Tinch fé d' estar destinat, algún día
á arrivar á las supremas alturas
y dech y vull arribarhi. Y com traure
profit necesito, de quantas forsas
puguia trovar en mon camí á manera
de riu que' acull tots els torrents qué aumentan
son capdál pera despenyarse ab brámuls
en el mar, aixi mateix Espartaco,
em dirigeixo á tú, que tens una alta
y ferma inteligencia destinada
á grans empresas, y 't dich: vols despéndret
de la folla idea d' una revolta
imposible, y ferte 'n company acerrim
de la fortuna de color de rosa
de Catilina. Un estel que 's la mare
Vénus em dirigeix per el bosch negre
de la vida, indicantme las tasqueras
que dech seguirne. No crech que lluny sia
el jorn que tindré el gobern de vilas

y provincías, ab llegión baix mas órdres
surtiré vencedor y seré cónsul,
triomfaré arreu faré trontollar tronos,
trinxaré ceptres, conqueriré pobles,
subjectaré nacións.... (*Ab veu calurosa é imponent y magestuós aspecte.*)

ESPART. Y que ha de vindré després?

CATILI. Després... l' imperi del mon. *(Pausa)* Deixa
dónchs, ton projecte condemnat, á fondres
al moment de náixer per las exactes
y breus revelacións que fará Accino
als cónsuls y á tos companys encoratja
á que hu suportían tot per aré, mentres
els restía la esperanssa de fer váldrer
sos drets avánts ab las lleys, que ab las armas
en la má. Siás mon amich' no 'm deixias
en las empresas que á mon cárrech tinguía
y serás capdill de llegións valentas,
pera mostrar las qualitats guerreras
ab que te enriqui la naturalesa.

ESPART. ¡Imposible!... ¡Imposible!... Moltas gracias
et dono Catilina per l' afecte
que 'm demostras: ma sort dech ab petjadas
de cer seguir y no puch ni vull are
ni may deixar als germans d' esclavatje,
y si els deus inmortáls en el Olimpe
el destí saben y guardan dels homes:
si allá dalt hi ha justicia, nostra empresa
no pot fallar: si els homes y els deus lluytan
junts en contra meu, moriré á las horas
ab la testa enlayrada y ben tranquila
y sosegada l' ánima.

CATILI. Donchs sia
com vullguias: ets valent y forsa enérgich
y per qué sé bé quan val la brahura
pera sustraures prest á la desgracia.
et profetiso sort. Tu que t' encontras
are á punt de véure tos plans de guerra
esbollats, pots mol facilmént al rómpre
l' auba, ab la intervenció, trobarte á vora
det triomf. Apresurat el temps no perdias
ferm marxa cap á la ciutat de Rávena

jo no podré pas impedir que Accino
et delatia, ni poguentho hu faria
corra, que si la fortuna t' ajuda,
primer veurás tú, sas bellas florestas,
que las llegións y misatjers que 'ls consuls
y el Senát hi enviarán. Adeu... Sálvat,

L' hi estreny la ma ab molt calor, y dospres de donarli una mirada significativa se 'n va per la porta esquerra, habitacions de Sila.

ESCENA VII

ESPARTACO

ESPART. ¡Oh si! dels cáus d' est infern de tenebras
haig de fugir; en ma testa ja sento
com fort retruny el tro de la tempesta...
Ja negra y fréstega nuvolada
s' escampa per l' horitzó... Oh deus, ¡com deixo
á Valeria! no... sense ella no surto.

ESCENA VII

VALERIA y ESPARTACO

VALER. (*Ab crit de ansietat*)
¡Oh Espartaco de mon cor! un infame
el traydor Accino, que 'ns té rancunia,
ha descubert l' amor que 'ns enjoyava...
Estém perdúts...

ESPART. (*Ab desesperació*) Ah aixó mes?...

VALER. Depresa
anémsen, cuyta, á ta vora Espartaco,
vull viure sempre: si... sere ta esposa
y las altas montanyas de la Trácia
serán el niu blanch, que ab mantell de boyra
cubrirá á nostres amórs. (*El besa ab passió*)

ESPART. Sí... teu sempre
per una eternitat... esclau... (*Se senten forts rumors de de molta gent tan al interior com al exterior del palau. Espartaco escolta.*)

ESPART. ¡Calla!... (*Se senten á cantar las següents estrofas per un coro d' esclaus,*)

Llibertát santa, que 'l pit encoratjas
dels febles y encongits
pera llensarlos á nobles empresas,
avuy ton ceptre d' or
lluhirá en el regnat de la justicia
Em fins y talláns cérs
tornan las cadenas que 'ns aclaparan
que 'ls pobles oprimits
ja 's cansan de vessar sang á riuadas
Del brunzént y viu foch
que 'n tas ruhentas fornals llampagueja,
escampan espurnálls,
pera abrusarne las horribles eynas
que al rebutját esclau
el cos li martiritzan y trossejan,
pera divertiment
de tirant corrumputs y faltáts d' honra
Enlayra prompte els córs
dels gladiadórs que 'n els Circles de Roma
han d' esser degollats
sense poder esperar en la vida
pietat de sos germáns. (1)
Llibertát, inspirals fé alentadora
no 'ls deixías decandir
que la ventada 'n porta crits de guerra
¡A las armas esclaus!
¡A las armas! ¡A las armas! ¡Al ferro!

ESPART. *Fortaménl impresionat y ab mots interrumputs per la emoció.*

No puch Valeria, no... perdónam
no puch ser téu... per que no 'm perteneix
á mi mateix.

VALER. ¡Oh que dius Espartaco?..,
quina es la dona del mon que 'l domini
vol robarme de ton cor?

ESPART. *Sostenint una verdadera lluyta ab si mateix.*

Nó 's cap dona

---

(1) A fi de no interrompre la situació dramática, en la presentació unicaménl 's cantará la última estrofa.

no, qui m' impideix ésser felis, l' home
mes felis de la terra... Es... no puch dirho
no puch parlar, tinguias, bastant conténta
ab saber que lluny de tú sense el bésos
teus.... seré mólt desditxat.

VALER. ¿Tens desvari,
hú estás fóll? Eixas paraulas que volen
dir? ¿Qui t' impideix ser méu? Parla treume
de l' angunía que 'm ofega! ..

ESPART. Valería...
escóltam... pro no puch parlar... la causa
la forsa major que de tú m' allunya
no está en mon poder dirla... més et juro
que no es altre dona... ja hu pots compéndre
es posible qu' una dona m' arrenquía
de tos divins encants, de ta hermosura?
Pots estar aquí del tot ben convensuda
de que cap afecte 'n vers á persona
humana en mon cor may podrá cábrer,
y que aprop ó lluny de tu seré sempre
teu... solsament teu y que ta memoria
y tá imatje serán els sols objectes
de mon pur amor. (*Creixen els rumors)*

VALER. Pro que 's eix misteri
Si 'm tens tanta estimació perqué ocultas
tos afanys? Perqué are donchs no 'm confias
tos secréts? Pots duptar de ma fal-lesa,
de mon amor? No t' he donát encare
bastantas provas? Vols que mes t' en donguía
Que mes puch donarte? Ab llealtat parla.

ESPART. *Fora de sí.* ¡Oh! S' ha vist cosa semblant en la vida!
Adorar á la mes hermosa y santa
de las criaturas que 'n el mon vihuen;
ser per ella mes que adorat y tindre
que deixarla, estan tancada ma gola,
sense poder parlar.,. pro no pot esser.
(La cridoria va 'm aument. Se senten á brunzir ballestas y sagetas y xocar espasas, Tot demostra que hi ha molta agitació y lluyta.
has de saberho... tornaré tant prompte
hagia acapdillat en lluyta inplacable,
las llegións de gladiadors sublevadas

que desesperats, udulant com feres
s' escampan ja pels carrers... Sens com xisclan?
'n proclaman la llibertat sagrada.

Se senten els penetránts tochs dels cornetins de guerra, El xoch dels cers va creíxent pro sense interrompre l' escena.

Mon puesto d' honor m' espera. A la tarde
de demá ó avuy mateix tornaré.. Amagat
incontinént ahónt puguias, que cuan cremía
Roma per sas quatre costats, sens pérdrer
temps lo vindré á cercarte y alashoras
encare m' amarás mes s' es posible
que entre naltres, hi hagia un amor de forsa
superior al ínméns que 'ns uneix are.

ESCENA VIII

Dits y CATILINA *que ve de la cambra de Sila acompanyát de patrícis y cortesans. Tots donan senyals de estar preocupats Alguns ab veu baixa parlan ab calor*

CATIL. *Quedánt sorprés al veure á Espartaco junt á Valeria. Els demés es mirán.*
(¡Oh un viu raig de llum aclareix ma pensa
De Sila are comprench la mort estranya.

VALER, Tinch fé que ja porteu la fatal nova.

CATIL. Accino ha dit dos mots á cau d' orella
al dictador, y sa entelada vista
de sopte ens ha parescut que saltava.
Veu fonda y enrogollada de sa gorja,
com crit de de damnació d' infernal cova
ha eixit, del llit ha saltat á la cambra,
y escampánt arreu baba sanguinosa
s' ha mossegat els punys y ha llensát l' ánima
en el moment que els esclaus rebeldes....

(*Espartaco y Valeria abaixàn la vista*) *Se sent la lluita en el pati d' una manera clara. Espartaco va per marxar pro mira á Valeria y als patricis que neguitosos van á precipitarse per la porta del fondo.*

ESCENA IX y ULTIMA

DITS, CLODIA, OCNOMAU, FULVI, GRANICH *y molts gladiados armats de ballestas llansas y espasas, darrera de soldats románs que 's van baténts en retirada, y que no poguent fugir per la porta esquerra del pati, en la que simultaneaménts també apareixen soldáts perseguits per esclaus armats que venen del exterior y que donan crits de triomf, es vehuen obligats á entrar á la escena per la porta del foro. Avants d' entrar, davant la porta ab la confusió de la lluyta s' han d' ajuntar els soldats románs de la dreta, ab els que venen de la esquerra. Tant prompte han entrat, tremolosos y acobardits, els gladiadors tant els de la part del exterior com els del interior, els segueixen esgrimint las armas y donánt crits de ¡Visca Espartaco! Visca la llibertát! Clodia porta una bandera y empunya una espasa. En eix moment Accino entra esverat per la porta de las cambras de Sila y Ocnomau li dispara una sageta llihént:*

OCNOM. Els traydors y vils assesins que morian!

(Accino cau. Gránich y Fulvi el rematan á cops d' espasas y dihuen.

GRÁN. ¡Ja está venjat Bresovir!

FULVI. Mala vibra!

ESPART. *Agafant la bandera y espasa de Clodia y dirigintse als esclaus:*

¡Valents, que per la llibertat febrosos
hus batéu; que á la miserable vida
á que esteu condemnáts una mort digne
preferiu tots empunyant las espasas
en el sanguinosos camps de batalla:
que esteu disposats á sufrir sens queixa
las fatigas y els perills d' una guerra
tan formidable, que s' ha de sostindre
contra 'ls opresórs de boy tots els pobles
de la terra, á mí seguiume! La causa
nostra no pot morir. Es santa y justa.
Per el costós camí de la victoria
s' han de pasar de sang basals horrendos
per que els grans principis solzament triomfan
ab el desinteres y el sacrifici...
Val mes que una vida de vilipendi
y de cadenas, una mort heróyca...

Si morim, deixarem á nostra rassa
tenyida ab roja sang, una riquesa
de venjansa, y l' altra senyera blanca
de la llibertat y de la justicia.

(Els esclaus alsan las armas. Clodia abrasa á Espartaco. Valeria plora. Els soldats romans y els patricis abatudissims. Catilína ab els brasos crehuats damunt el pit contempla ab dignitat el cuadro)

Cau el teló

FI